

BIA-P. 2.3.1/2-19

ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด

(ชุดลอยปทุม อันต์ับ ๑๙)

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพทททรงประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลุสเตรัจจาน ฯ
จะทกขทนทงคินัน	พิฆาตกนบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรชั้พระพทของค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

ธรรมเนียมบรรยายพิเศษ

เรื่อง

ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด

[ชุดลอยปทุม อันต์ับ ๑๙]

ของ

ท่านพุทธทาสภิกขุ

เดิมพูดให้โอวาทเรื่องกิจกรรมสังคมสงเคราะห์

ในการประชุมคณะกรรมการประสานงานส่วนภูมิภาค ภาค ๘

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

และการประชุมพุทธมามกาจารย์และผู้บริหารศูนย์

ยุวพุทธิกะ ย.สส. จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๖

ศรัทธาบริจาคน

ของผู้มาเยี่ยมสวนโมกข์แต่ละปี

พิมพ์ครั้งที่ ๑/๓,๕๐๐ เล่ม

มีนาคม ๒๕๒๕

ที่ระลึก ๕๐ ปีสวนโมกข์

กรมการปกครอง

คำข^๕แจ้งของผู^๕จัดทำคำบรรยายครั^๕งแรก

จริมมักเชอคคิแวงเคิงชอช

เอกสารฉบับ^๕นี้ คุณสุธรรม โภคภิรมย์ ประธาน
กรรมการประสานงานส่วนภูมิภาค ภาค ๘ ของสภาสังคม
สงเคราะห์ฯ ขอให้จัดพิมพ์เพื่อมอบกับคณะกรรมการ ในการ
ประชุมคณะกรรมการประสานงานส่วนภูมิภาค ภาค ๘ ใน
ครั^๕งนี้ข้าพเจ้าได้อ่านแล้ว เห็นเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่หาอ่านได้
ยาก เพราะพระคุณเจ้า พุทธทาสภิกขุ ได้บรรยายไว้เหมาะ
สมแก่ภาวะ เหตุการณ์ เป็นประโยชน์แก่นักสังคมสงเคราะห์
เป็นอย่างยิ่ง จึงได้พิมพ์ขึ้นโดย สภาสังคมสงเคราะห์แห่ง
ประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงขอมีสการไว้ด้วย
ความเคารพยิ่งในพระคุณเจ้าที่ได้กรุณาในครั^๕งนี้.

เพทาย อมาตยกุล

ประธานสภาสังคมสงเคราะห์

๑๘ มีนาคม ๒๕๑๗

กรมการปกครอง

กรมการปกครอง

กรมการปกครอง ๑๖ ตุลาคม

การรู้จักธรรม คือการรู้เอาอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้อง คน
 มีผลของจิตใจในสัจธรรม แม้ในเวลามืดหรือด้อย ก็เห็นด้วยสติอยู่
 กับจิตใจอย่างยั่งยืน. มิฉะนั้นจะเป็นความสับสนในใจ ย่อม
 มิได้เป็นอันใดแห่งความผลของใจ สำหรับผู้ที่รู้ธรรมอย่างแท้-
 จริง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
 เพื่อนมนุษย์ด้วยดี ย่อม มีได้โดยง่าย แม้ว่าจะมีความเขลา
 ชาติหรืออายุก็ตาม หากมีสติปัญญา. ผู้ประพฤติกุศล ย่อม
 รู้จักเป็นสุข เมื่อรู้สัจธรรมได้ประพฤติกุศล หรือเมื่อได้ทำ
 หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความโกรธแค้นใจใน
 ชาติหนึ่ง ทำให้รู้สัจธรรมเป็นสุข. ไม่นับความสุขอันมีมา
 คือ สุขจากลาภยศหรือเงินตรา หรือ สุขจากลูกหลาน ภรรยา
 หรือ สุขจากชื่อเสียงเกียรติยศเหล่านั้น เสียแล้ว.

ธรรมะ: ย่อมเป็นเหตุให้เกิดสติปัญญาอย่างถูกต้อง รู้จักสิ่ง
 แปรต่างสิ่งหนึ่ง และสิ่งอื่นอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่การงาน
 หน้าที่สมบูรณ์ได้ ได้โดยดีด้วยดีเสีย. มีกรรมดี ผลอย่าง
 ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อ สันติสุขส่วนตัว และ สันติภาพ
ของส่วนรวม โดยส่วนเดียว, มีสังขารกุศลทุกประการ อันเกิด
 ใจดี แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพสกนิกรชาติอื่นด้วย, มีเมตตา
 ความดีใจใจดี หรือเมตตาต่อคนอื่น แม้แต่คนด้อยเสีย. คือ
 นี้เรียกว่า ชาติ, ชาติจริง, หรือ ขอบเขตของชาติ ย่อมมี
 แก่ผู้ประพฤติกุศล. ชาติหนึ่ง หมายถึง ความว่า ชาติหนึ่งไม่มี
 ชาติหนึ่งอย่างอื่น, มีแต่ สวรรค์ มีตั้งแต่ ชาติหนึ่ง
 แห่งประพฤติกุศล มีแต่หนึ่งนี้ ชาติเดียว.

เขา มี ๓ หู ๑ มุม ลิ้น ๓ ยาว ๒ นิ้ว สำนักรับการฝึกหัด เพื่อให้
 รู้จักสิ่งทั้งปวง อย่าง ถูกต้องตามที่เป็นจริง เพื่อมีชีวิตรอยู่ได้ดี
 อย่าง สดชื่นสุขุม มีใช้ มี ๓ หู ๑ มุม ลิ้น ๓ ยาว ๒ นิ้ว สำนักรับไว้ไว้
 คือ ๑ นี้เขาตกเป็นทาสของกบิลส คนในเข้ไม่มีชื่อ ในเข้คนที่
 เป็นกันอยู่ โดยมากในโลกนี้คือเข้มีชื่อ ชื่อ กบิลส ทรมะ.
 เข้มีชื่อกับโลกนอกตัวเข้มีได้ ก็คือชื่อ แต่เขาสามารถควบคุม
 ๓ หู ๑ มุม ลิ้น ๓ ยาว ๒ นิ้ว สำนักรับไว้ไว้โลก แต่ในเข้กับเข้มี
คะไม่มีเข้มีเป็นเข้มีแท้ เราได้ โดยอาศัยทรมะ นั้นเอง. ที่
 คนในโลก ทำได้เช่นนี้" โลกนี้ก็มีโลกที่ขบถขบถอยู่
 คือ หรือเป็นโลกของพระศรีอารียเมตไตรย ที่นั่นมาทันที่นั่น
 ๑ นี้ เพราะเป็นโลก ที่ ไม่มีเข้มี มีได้โดย ทรมะ.

ทางโลก ของโลก เข้มีเข้มี มีอยู่ทางใดอย่างนี้ เข้มีนั้น
 คือ โลกนี้ไม่มีเข้มี ทรมะอยู่ให้ทุกคนได้เข้มีไม่ตาม
 ทรมะ ย่อมเป็นกบิลสคนในขบถขบถ และขบถขบถ. ขบถ
 ทางลัดทางพิมพิณมีชื่อ ทรมะ: นั้นเคยแพ้วนี้ ลงสู่เข้มี
 เข้มีเต็ม ตามความขบถขบถ ขบถกับเข้มีที่ขบถขบถแล้ว และ
 เข้มีขบถขบถอยู่ โดยทุกแง่ทุกมุมโลก. เข้มีได้ขบถขบถ
 ไม่ทราบ ขบถขบถที่ขบถขบถ เข้มีขบถขบถ.

พุทธทาส อินทปัญโญ

โลกขบถทรมะ, ๒๖
 ๑ มกราคม ๒๕๒๖

ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด.

ท่านทั้งหลาย ผู้เสียสละเพื่อกิจกรรมสังคมสงเคราะห์,

อาตมาขอแสดงความยินดีอย่างยิ่ง ในการที่ท่านมา
กันถึงที่นี่ ในฐานะที่ว่าเป็นผู้ชวนชาย ที่จะทำประโยชน์
แก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหมดเป็นส่วนรวม, ที่เรียกว่า "กิจกรรม
สังคมสงเคราะห์"

ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมสังคมสงเคราะห์.

ตามที่ขอร้อง ให้มาแสดงความคิดเห็น อะไรบางอย่าง
ในวันนี้;   อยากจะทำสัก ๓ หัวข้อ   พอเป็น
ที่ชวนคิดต่อไป;   ทั้ง เพื่อจะประสานงานร่วมมือกันได้

โดยไม่ยกเว้นว่าจะจะเป็นชนชาติใด ภาษาใด หรือเรียกกันใ
 นามของสากลชน   แห่งศาสนาไหนไม่เป็นประมาณ.
 เพราะว่า กิจกรรมสังคมสงเคราะห์นั้นสงเคราะห์มนุษย์;
 มนุษย์ก็มนุษย์เสมอกันหมด. การที่จะไปแบ่งเป็นชาตินั้น
 ภาษา^๕ นับถือศาสนานั้น^๕ ศาสนานั้น^๕ นั้น เพื่อความสะดวก
 อย่างอื่น;   ส่วน ปัญหาเฉพาะหน้า^๕ นั้นเหมือนกันหมด
 คือ เอาธรรมะมาใช้ไม่ได้.

**ข้อที่ ๑. สังคมสงเคราะห์อันสูงสุด คือช่วยกัน
 ถอยหลังเข้าคลองออกครงหนง.**

เมื่อพูดถึงการสังคมสงเคราะห์ สมัยนี้ไม่เฉพาะแต่
 ประเทศไทย ทั้งโลกก็ได้;   อาตมาอยากจะกล่าวว่ การ
 สังคมสงเคราะห์ที่ดียุคิในเวลา^๕ นี้ ก็คือ “การ^๕ ที่ให้เขาสามารถ
 ถอยหลังเข้าคลอง”.

ฟังดูก็ไม่น่าเชื่อ   สิ่ง^๕ ที่จำเป็นที่สุด, มีประโยชน์
 ที่สุด,   ถูกต้องที่สุด,   ในเวลานี้ก็คือ “การถอยหลังเข้า
 คลอง”   ซึ่งเขามักจะเกลียดกันนัก   และยังดูหมิ่นอีกด้วย.

ขอให้สังเกตดูว่า *เดียนมนุษย์ทั้งโลกกำลังปั่นคลอง* จนออกไปนอกคลอง จนกำลังจะตกเหว หรือได้ตกลงไปบ้างแล้ว; ฉะนั้น เขาจะ ต้องถอยหลังกลับให้มาเข้าคลอง.

เมื่อเราขับรถพลาคลองไปข้างถนน ตกकुกลงไปครึ่งหนึ่งแล้วอย่างนี้ เราจะต้องทำอะไร? เราก็ต้องขับรถถอยหลัง ให้มาเข้าคลอง หรือในถนนเสียใหม่ จึงจะวิ่งต่อไปได้. *เดียนมนุษย์* มีสภาพอย่างนั้น : กำลังออกไปนอกคลองของพระธรรม ของพระเจ้า หรือของแนวที่ถูกต้อง แล้วแต่จะเรียกชื่อว่าอะไร.

เดียนมนุษย์ กำลังออกไปนอกคลอง; และก็ไม่ใช่น้อย ออกไปนอกคลองไกลลิบ จนถึงขนาดที่เรียกว่า หันหลังให้พระศาสนา, หันหลังให้พระเป็นเจ้า, หันหลังให้พระธรรม; ถ้าจะหันต่อไปก็ลงเหว. มันต้องถอยหลังมาเสียใหม่ ให้เข้าร่องเข้ารอย, ให้เข้าหา "คลองธรรม", ให้วิ่งต่อไปได้ตามคลองธรรม.

เดียน กำลังไกลออกไป, ไกลออกไปจากศาสนา ทั้งส่วนที่เป็นศีลธรรม และปรมาตถธรรม. ที่เรียกว่า *ศีลธรรม* หมายถึง *ระเบียบสำหรับสังคม*, ที่เรียกว่า

ปรมาตถธรรม นั้นหมายถึง ระเบียบสำหรับบุคคลคนหนึ่ง โดยเฉพาะ ที่จะไปได้ไกลเท่าไร รวมเรียกกันว่า "ศาสนา".

คนกำลังออกไปนอกคลองของศาสนา ทั้งส่วน ศีลธรรม และส่วนปรมาตถธรรม ยิ่งขึ้นทุกที. ฉะนั้น ทางรอด ของเขาก็มีทางเดียว คือ ถอยหลังเข้าคลอง กัน เสียใหม่, ให้ถูกคลอง ถูกต้องแล้ว จึงเดินต่อไป.

อย่าง ขั้วรถจะตกถนน อยู่แล้ว หรือตกไปครึ่งหนึ่ง แล้ว ก็ต้องถอยหลังมา เข้าถนนกันเสียใหม่; อย่างนี้คือ สังคมสงเคราะห์ที่แท้จริง ที่ดีที่สุด ที่จำเป็นที่สุดในเวลานี้.

ปัญหาเรื่องยากจน นั้น ก็เป็นเรื่องเดินผิดคลอง, ไม่รู้หนังสือ หนึ่งหา, ไม่รู้จักการอนามัยที่ดี, ที่เป็นปัญหา ในโลกเวลานี้ ล้วนแต่เกิดมาจากการเดินผิดคลอง; ล้วนแต่ จะต้องถอยหลังเข้าคลอง กันทั้งนั้น; ถ้าจะเรียกรวม ๆ กัน ก็เป็นเพราะเหตุว่า "ศาสนา". แต่เดี๋ยวนี้ก็เกิดความหมาย ที่สับสนขึ้น คำว่า "ศาสนา" ซึ่งเดี๋ยวจะพูดกันพอรู้เรื่อง.

ศาสนาเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์.

ในชั้นนี้อยากจะพูดแต่เพียงว่า การปฏิบัติศาสนา นั้น คือการกระทำให้ถูก ตามทำนองคลองธรรม คือ

ทำให้ทุกอย่างอยู่ในสภาพที่สงบ คือ ไม่มีความทุกข์
นี้เรียกว่า การปฏิบัติศาสนา; เคียงนี้ไม่มี ไม่ค่อยจะมี.
การปฏิบัติศาสนา มีแต่การเรียน, และการเรียนก็เพื่อไป
ในรูปของปรัชญา.

ที่จริงสิ่งที่เรียกว่า ศาสนานั้น เป็นเรื่องทาง
วิทยาศาสตร์. ไม่ว่าศาสนาไหนต้องมีปัญหาเฉพาะหน้า,
ซึ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้านั้นโดยวิถีทางซึ่งมีเหตุผลอยู่ที่กลุ่ม
นั้น ไม่ใช่เหตุผลค่านึงค่านวน ตามแบบปรัชญา.

โลกกำลังคิดเขโรอื่นปรัชญา หลงไหลปรัชญาอย่าง
หลับหูหลับตา ด้วยการค่านึงค่านวนทั้งนั้น. เรื่องศาสนา
ไม่เป็นเรื่องอย่างนั้น ทุกศาสนาจะมีปัญหาเฉพาะหน้า
แก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยใช้ความเห็นแจ้งในสิ่งนั้น ๆ
พร้อมกันไปในตัว.

จะเป็น ศาสนาที่ใช้ปัญญา หรือใช้ความเชื่อ
หรือใช้การปฏิบัติควบคุมอายตนะอะไรก็ตาม จะเป็นไป
ในรูปวิธีการ หรือ technic ของวิทยาศาสตร์ทั้งนั้น;
ตอนแรก ๆ ทุกศาสนาก็เป็นกันอย่างนั้น. ต่อมาก่อย ๆ เปลี่ยน
เป็นเรื่องของตัวหนังสือ หรือของการค่านึงค่านวนทาง

logic บ้าง, ทางปรัชญาบ้าง, ค่อยกลายกันไปทุกที คือ
กลายจากการปฏิบัติ.

ทุกศาสนานั้นตัวแท้คือตัวการปฏิบัติ; ถ้ายังไม่ถึงตัวการปฏิบัติ ก็ยังไม่ถึงตัวศาสนา. แม้จะเป็นเพียงคำพูดก็ต้องเป็นคำพูดโดยถูกต้อง. แต่คำพูดมันเกลไกลไกลออกไป ไม่เป็นคำพูดที่วกเข้ามาหาการปฏิบัติ มันไกลออกไป เป็นเรื่องสำหรับคุย; อย่างที่ดีที่สุดก็สำหรับเป็นนักปราชญ์; จึงถือว่า ศาสนากำลังหายไป คือการปฏิบัติ ที่ทำให้เกิดความสงบในหมู่มนุษย์นี้ กำลังหายไป; ยังเหลือแต่การเรียน โดยวิธีทางแห่งการค้ำนึ่งค้ำนวน ซึ่งจะแตกแยกกันออกไปคนละทาง. ในที่สุดก็โต้ทะเลาะกันด้วยเรื่องทฤษฎีของศาสนานั้นเอง.

แม้ในศาสนาเดียวกันนั้นแหละ ก็ยังมีการแตกแยกซึ่งทะเลาะกันเองได้; อย่างนี้ไม่เป็นศาสนาเสียแล้ว; เพราะตัวศาสนาต้องหมายถึง “ตัวการปฏิบัติ” เสมอ. ความรู้นั้นก็เป็นเพียงเรียนสำหรับปฏิบัติ; ต่อเมื่อปฏิบัติแล้ว จึงเป็นตัวศาสนา; เมื่อได้ผลงานออกมาจึงเป็นศาสนาที่เรียกว่า “สมบุรณ์”.

การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อันหนึ่ง ซึ่งจริงแท้
ซึ่งเด็ดขาด นั้นแหละคือตัวศาสนา; แม้ว่าเกิดใน
ถิ่นที่ต่างกัน ในยุคสมัยที่ต่างกัน, หรือเรียกชื่อต่างกัน;
แต่สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เดียวกันแท้ จะมีสองสิ่งไม่ได้.

ใครจะเรียกว่าพระเจ้า, ใครจะเรียกว่าพระธรรม,
หรือใครจะเรียกว่าเต๋า, หรือใครจะเรียกว่ากฎของธรรม-
ชาติ, หรือใครจะเรียกว่าอย่างอื่นต่อไปอีก มันก็หมายถึง
สิ่งเดียวกันแท้ คือเป็นสิ่งที่สูงสุดในทุกๆ แห่งทุกๆ มุม;
ไม่ว่าในแง่ที่สร้างสรรค์ขึ้นมา, ในแง่ที่ว่าควบคุม เอาไว้,
หรือแก้ไขให้ถูกต้อง, หรือลงโทษ หรือให้รางวัล, หรือ
อะไรต่างๆ มันจะเป็นสิ่งเดียวกันหมด แล้วแต่จะเรียก.

แล้วยิ่งกว่านั้น ยังจะเรียกกันได้หลายๆ คำ
เช่น : ธรรมะก็ดี พระเจ้าก็ดี เต๋าก็ดี อะไรก็ดี จะเล็ง
ถึงตัวหนทางก็ได้, จะเล็งถึงตัวการเดินทางก็ได้, หรือ
จะเล็งถึงตัวการถึงจุดหมายปลายทางแล้วก็ได้; เป็นสิ่ง
เดียวกัน มันมีอาจะแยกกัน; เพราะถ้าแยกกันแล้วมัน
ไม่มีประโยชน์อะไร.

ธรรมะเป็นแนวทาง, และก็เป็นตัวการเดินทาง,
และเป็นการถึงที่สุดของการเดินทาง, ล้วนแต่เรียกว่า
ธรรมะอันเดียวกัน.

อาตมาเชื่อว่า แม้ในธรรมะในภาษาอื่น ในศาสนา
อื่น เช่นคำว่า *พระเจ้า* ก็ดี คำว่า *เดว* ก็ดี จะต้องใช้ได้
อย่างน้อยก็ในสามความหมาย ซึ่งแสดงความสมบูรณ์
อย่างยิ่ง : ต้องมีแนวทาง ซึ่งแสดงชัดเจน, แล้วก็มี
ความรู้ถูกต้อง, มีการเดินทางถูกต้อง, และการถึง
จุดหมายปลายทางถูกต้อง ซึ่งขาดไปไม่ได้. นี่แหละ
จึงจะเรียกว่าตัวสิ่งสูงสุด ซึ่งมีอยู่อย่างเดียว แล้วแต่จะเรียก
ชื่อว่าอะไร.

ทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน.

ที่นี้มาพูดถึง พระศาสดาทั้งหลาย จะมีเท่าไร
ก็ได้. อาตมาอยากจะพูดว่า เป็นแต่เพียงปาก สำหรับพูด.
จุดสำคัญ ไปอยู่ที่สิ่งที่เรียกว่า *พระธรรม* หรือ *พระเจ้า*
หรือแล้วแต่จะเรียก.

พระศาสดาทั้งหลาย จะเป็นพระพุทธรเจ้าก็ดี, พระอะไรก็ดี, ก็เป็นเพียงปากของพระเจ้า สำหรับจะพูด คือ แสดงสิ่งเหล่านี้ ให้ปรากฏออกมาแก่มนุษย์, ให้มนุษย์รอดตัวได้, และเราก็ไม่จำเป็นที่ว่า จะต้องมีศาสนานี้ ศาสนานี้ ในลักษณะที่เป็นการขัดแย้งกัน, ในเมื่อเป็นจุดสูงสุดคือจุดเดียวกัน สิ่งเดียวกัน.

พระศาสดาก็เป็นแต่เพียงปากพูด คือ ปากนี้จะต่างต่างกันบ้าง; เพราะต่างยุคต่างสมัย ต่างถิ่น จากการเกิดขึ้นแห่งศาสนาทั้งหลาย; เกิดขึ้นที่มุนัน้มนุนี้ของโลก และอยู่ในยุค และสมัยที่ต่างกันเป็นร้อยๆปี. ฉะนั้น ปากจะพูดเหมือนกันทุกคำ โดยรายละเอียดนี้ไม่ได้; แต่จะเหมือนกันโดยใจความสำคัญที่สุด คือการปฏิบัติให้เข้าถึงสิ่งสูงสุด ที่ดีที่สุด ที่มนุษย์จะถึงได้โดยความรอด.

ทุกศาสนาก็มุ่งหมายความรอด และแสดงความรอด โดยเหมาะสมแก่ยุคแก่สมัย เป็นมาจนกระทั่งบัดนี้. เดียวกันมนุษย์ในโลกนี้กำลังทำให้สิ่งเหล่านี้สับสน จนถึงกับว่ามีหลายพวกหลายพรรค แล้วก็ขัดแย้งกัน; ก็เป็นการ

สร้างปัญหาขึ้นมาในสังคม, สังคมใหญ่ที่สุดของโลก ก็พูด
กันไม่รู้เรื่อง.

ในบรรดา คนเหล่านั้นล้วนแต่ทำผิดบทยัญญัติ
ทางศาสนา, ทำผิดในหน้าที่; หมายความว่าเห็นแก่ตัว
มีตัวกู มีของกู ในลักษณะที่ขัดแย้งต่อศาสนา : ศาสนา
พุทธก็ถือว่า ไม่มีตัว, มันเป็นของธรรมะ หรือของ
ธรรมชาติ, ตัวกู - ของกูไม่มี; แต่มนุษย์ก็มีตัวกู - ของกู.

ในศาสนาที่มีพระเจ้า สิ่งต่าง ๆ ก็เป็นเรื่องของ
พระเจ้า หรือเป็นของพระเจ้า หรือเป็นส่วนหนึ่งของพระเจ้า
มันไม่ใช่ตัวกู - ของกู ของใครเลย.

ท่านอย่าไปอ้างสิทธิ์ ว่าเป็นตัวกูหรือของกู; พอ
เป็นตัวกู - ของกูขึ้นมา ก็เห็นแก่ตัว เพราะเกิดกิเลส
มันก็เปลี่ยนรูปไปในทางที่เป็นทุกข์. ถ้าเรา ทำให้ถูกตาม
กฎเกณฑ์ของศาสนา : ทั่วทุกคนเป็นของพระเจ้า,
ทุกคนเป็นของพระธรรม, ทุกคนเป็นของแต่, ทุกคน
เป็นของธรรมชาติเหล่านี้, ปัญหาที่จะไม่มี; ไม่มีตัวกู -
ของกูที่จะมาทะเลาะวิวาทกันอย่างนี้.

นี่ถ้าเรามีการแก้ไขปัญหาเหล่านี้สำเร็จ โลกนี้ก็เป็นไปด้วยสันติภาพ : นับแต่สันติภาพขนาดใหญ่ของโลก, กระทั่งสันติภาพน้อยๆ ของคนแต่ละคน, ปัญหาต่างๆ ของคนแต่ละคน ; แม้แต่ปัญหาเรื่องปากเรื่องท้อง, เรื่องไม่มีอะไรจะกินนี้ ก็แก้ไขด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องอันนี้. กระทั่งว่า แม้ไม่อาจจะทำให้เป็นไปตามความประสงค์ได้ ก็จะไม่รู้จักความทุกข์เลย.

ถ้าสมมติว่าเกิดอุบัติเหตุ โลกนี้จะลุกเป็นไฟ หรือมีอะไรเกิดขึ้นให้ต้องตายหมด เราก็ไม่รู้จักความทุกข์เลย ; เพราะเราไม่มีตัวเราที่ยึดถือเป็นตัวกู — ของกู แต่เป็นของธรรมชาติไปด้วยกัน, หรือของพระเจ้าไปด้วยกัน, ของพระธรรมไปด้วยกัน.

นี่อาจมาถือว่าเป็นหัวข้อใหญ่ หัวข้อสำคัญ หัวข้อสูงสุด ในการจะทำการสังคมสงเคราะห์ ให้ทุกคนในโลกได้อาศัยด้วยความสุขสวัสดิ์ ในรูปที่เรียกว่า ขอให้ถอยหลังเข้าคลอง กันเถิด. พุคออกไปที่แรกคงจะไม่มีใครชอบและไม่เชื่อ ; แต่ถ้าไปคิดดู ก็จะเห็นว่า เรากำลังอยู่ในสภาพที่เราจะต้องถอยหลังเข้าคลอง คือให้มันถูกคลอง.

การปฏิบัติต้องถูกต้องและสมบูรณ์จะแก้ปัญหาคือ

ที่^๕ที่เราทำให้เป็นส่วนถูกต้อง และครบถ้วน
บริบูรณ์; ถูกต้อง และก็ต้อง สมบูรณ์ ครบถ้วน ค้าย;
ถูกต้องแต่ไม่สมบูรณ์ใช้ไม่ได้. นั่นแหละเป็นการแก้
ปัญหาทั้งหมด; ปัญหาทั้งหมด ว่าอะไรๆ มันเริ่มไม่พอ
อย่างนี้จะหมดไป.

เดี๋ยวนี้มนุษย์กำลังทำลายทรัพย์สินสมบัติ ที่เป็น
ทรัพยากรของธรรมชาติ หรือจะเรียกว่าของพระเป็นเจ้า
หรือของอะไรก็ตาม มากเกินไปโดยไม่จำเป็น. สิ่งต่างๆ ที่
มีอยู่ในแผ่นดินนี้ถูกขุดถูกลงเล่นเสียเปล่าๆ โดยไม่มีประโยชน์
อะไร; กลับให้โทษ เช่น ไปขุดเอาโลหะ เอาแร่ต่างๆ
มาทำเป็นเครื่องมือ แล้วก็รบราฆ่าฟันกัน แล้วมันจะมี
ประโยชน์อะไร? และของนั้นมันก็หมดเปลืองไป.

เช่นว่า น้ำมันอาจจะหมดได้ใน ๕๐ ปี^๕ ถ้าสิ้นใช้
กันอยู่อย่างนี้; แต่ถ้าเราใช้ตามที่ธรรมชาติต้องการหรือ
บังคับแล้ว ไม่ต้องใช้มากถึงอย่างนี้ มันก็เหลือใช้ไปได้อีก
นาน หรือจะพออยู่เรื่อยๆ ก็ได้. เดี่ยวนี้ใช้กันอย่างล้าง

ผลาญ ใช้อย่างตลึง; แร่ธาตุ โลหะทั้งหลายก็จะหมดไป
เร็ว ๆ นี้.

นี่ถ้าว่าทำถูกกฎเกณฑ์ของพระธรรม ของศาสนา
ของพระเจ้า, ถ้าเราใช้กันอย่างชนิดที่เรียกว่า มนุษย์ควร
จะใช้ ตามความมุ่งหมายของธรรมชาติ ของพระเจ้าแล้ว
มัน จะเหลือ. กิจถึงพระเยซู; ท่านแจกขนมปัง ๒—๓
ก้อน, ปลา ๔—๕ ตัวแก่คนเป็นพัน ๆ มันก็ยิ่งเหลือ.

ถ้าว่ามนุษย์เรา รู้จักใช้สิ่งที่ เป็นประโยชน์เท่าที่
จำเป็น ทรัพยากรในโลก ตามธรรมชาตินี้ จะยังเหลือ;
เดี๋ยวนี้มันกำลังแสดงความไม่พอให้เห็นอยู่. ในทางวัตถุ
มันก็จะพอ และทางจิตใจก็จะเยือกเย็นเป็นสุข ถ้าไม่มีใคร
ต้องการอะไรด้วยอำนาจของกิเลส; เมื่อไม่มีผู้ต้องการอะไร,
ไม่มีความต้องการอะไร ไม่มีความต้องการด้วยอำนาจของ
กิเลส วัตถุก็จะเหลือ; แต่เดี๋ยวนี้กำลังต้องการไม่มีขอบ
เขตจำกัด.

ถ้าเราจะอยู่กันอย่างที่ธรรมชาติมุ่งหมาย จะเห็นได้
ว่า ธรรมชาติต้องการให้หยุด ให้สงบ; ไปดูธรรมชาติ

ในแง่ไหนก็ตามใจ. ที่วัดนี้เราต้องการแสดงให้รู้จักธรรมชาติ
ความสงบ; ถ้าผิดธรรมชาติก็เป็นการวุ่นวาย.

ฉะนั้น จึงช่วยกัน ศึกษา คำว่า ธรรมชาติ ให้ดี ๆ,
ให้รู้จักสิ่งนี้สิ่งเดียว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุด. การแก้ไข
ปัญหาต่างๆ ก็เพื่อความสงบ ระวังความวุ่นวาย. ศาสนา
มีหน้าที่อย่างนี้ : โดยชี้ให้เห็นสิ่ง ๆ หนึ่งมีอำนาจหรือ
เด็ดขาดอยู่ตายตัว.

ศึกษาให้รู้จักธรรมชาติ.

เราต้องทำให้คล้ายตาม หรือถูกต้องกับสิ่งนั้น
หรือกฎเกณฑ์อันนั้น; ไม่อย่างนั้นมนุษย์ก็เป็นมนุษย์ไม่ได้
ก็จะเป็นไม่มีความสุขอย่างมนุษย์; และจะสู้สัตว์ไตร่จรรย์
ก็ไม่ได้ เพราะสัตว์ไตร่จรรย์ยังปกติ ยังเป็นไปตาม
ธรรมชาติและปกติ มีความทุกข์น้อย.

มนุษย์เจริญ และมีปัญหาสำหรับเบียดเบียน
กัน, ไม่ได้เป็นไปตามทางของธรรมะ หรือของพระเจ้า
ซึ่งที่แท้ควรจะได้มีความสุข ยิ่งกว่าสัตว์ไตร่จรรย์. เราทำผิด
เราก็จะเลวกว่าสัตว์ไตร่จรรย์. เรายังมีความร้อน เหมือน

กับทคนรทง^๕เป็นอยู่ตลอดเวลา; แต่สัตว์เเรจจำนมันไม่
เป็น. ถ้าปฏิบัติสำเร็จ นี้ก็ควรได้รับผลอย่างนี้; แต่ที่
มนุษย์เป็นกันแต่เพียงคน.

ถ้าพูดอย่างดีที่สุด ก็ต้องถือว่ามนุษย์นี้เป็นลูกของ
พระเจ้า ตามข้อความในพระคัมภีร์ของคริสเตียน หรือของ
ใครก็ตาม ซึ่งเขาจะต้องจัดมนุษย์ไว้ในฐานะเป็นบุตรของ
พระเจ้า; ไม่ใช่บุตรของพญามาร หรือว่าอะไรที่ไม่น่า
ปรารถนา. แม้แต่จะเป็นบุตรของมนุษย์ก็ยังมี : *ผู้ชาย
เป็นบุตรพระเจ้า, ผู้หญิงเป็นบุตรมนุษย์* ก็ยังมี; เพราะ
คำว่า มนุษย์ อย่างน้อยก็ยังหมายถึง มีจิตใจสูง; ถ้ามีจิตใจ
สูงก็อยู่เหนือปัญหาทั้งปวง คือเหนือความทุกข์ทั้งปวง.

เดี๋ยวนี้^๕เหออกนอกทาง มนุษย์ไม่เป็นมนุษย์
แม้แต่ถือเป็นบุตรของมนุษย์ก็ยังไม่ได้, ไม่ต้องพูดถึงว่า
เป็นบุตรของพระเจ้า; เพราะกำลังเหออกไปนอกทาง เป็น
ได้แต่เพียงคน. คนก็ไม่ดีกว่าสัตว์ : *ความรู้สึกต้องการ
เหมือนกับสัตว์ เรื่องนอน เรื่องกิน เรื่องสืบพันธุ์ เรื่องขี้ลาด*
เรื่องอะไรต่าง ๆ นี้มันก็พอ ๆ กันแหละ; เรียกว่าไม่ไป
ตามทำนองคลองธรรมของมนุษย์เสียแล้ว จะต้องถอยหลัง
เข้าคลองกันที่ตรงนี้.

คนอยู่ได้อำนาจกิเลส^๕น้อยปัญหามาก.

การที่มีความทุกข์นั้นก็คือความตาย; ทุก ๆ ศาสนาจะระบุนความทุกข์เป็นความตาย ความฉิบหาย. เดียวนั้นมันจะยิ่งกว่าตายเสียอีก; มันฉิบหายมากเกินไป. มนุษย์อยู่ในอำนาจของกิเลส มันยิ่งกว่าตายเสียอีก; เพราะตายมันก็ยังไม่วายเท่าคนที่กำลังอยู่ในกองทุกข์ ด้วยอำนาจของกิเลสอย่างสูงสุด. ขอให้เข้าใจกันในเรื่องนี้ให้มากเป็นพิเศษ เป็นเบื้องหลังทั้งหมดของการแก้ปัญหของสังคม.

จะแก้ปัญห^๕าเรื่องให้มีข้าวกิน ให้อู^๕หนังสือ ใ^๕ไม่เจ็บไข้ นี่มันเป็นเรื่องนำหัว; มันเป็นเรื่องจะไม่ถือว่าเป็นปัญหาที่ไ^๕ได้, หรือมันเป็นปลายเหตุ. ถ้าเป็นปัญหาที่เป็นปัญหาปลายเหตุ; ปัญหาต้นเหตุ^๕นั้นไม่ได้แก้ คือการที่มนุษย์ไม่มีศีลธรรม, มนุษย์ไม่มีศาสนา, ไม่มีศีลธรรม ออกนอกคลองของศาสนาหมดแล้ว.

ถ้าแก้ปัญห^๕าต้นเหตุ^๕นี้ได้ มนุษย์จะรู^๕หนังสือ มนุษย์จะมีอาหารกิน มนุษย์จะสบายดี, หรือแม้ว่ามนุษย์

ที่ไม่รู้หนังสือ ก็ยังมีความสุขกว่ามนุษย์ที่รู้หนังสือมาก. นี่ยาหาว่าค่า จะบอกว่ามนุษย์ที่ไม่รู้หนังสือ เคยมีความสุข แท้จริงเกิดขึ้น เยือกเย็นกว่ามนุษย์ที่รู้หนังสือมาก ๆ. มนุษย์ที่มีอาหารกินมันจะมีประโยชน์อะไร เมื่อมันมีชีวิตเพื่อทนทุกข์ ตายเสียดีกว่า ไซ้ใหม่? ถ้ามีชีวิตอยู่เพื่อทนทุกข์ นี่ตายเสียดีกว่า.

ฉะนั้น จะไปพูดถึงเรื่องมีอาหารกินทำไม? ถ้าจะถือว่าชีวิตอยู่ด้วยธรรมะ ไม่ใช่อยู่ด้วยอาหาร; ต้องมีธรรมะมนุษย์จึงจะมีความเป็นมนุษย์อยู่. ศาสนาไหนก็ต้องยอมรับในข้อนี้.

มนุษย์ทุกคนมากเพราะทั้งศาสนา.

เดี๋ยวนี้ มนุษย์กำลังไม่เป็นมนุษย์ แล้ว ก็เป็นคน ชนิดที่มัน ยิ่งกว่าตาย ไปเสียอีก ถ้าตายเฉย ๆ มันไม่มีทุกข์; ถ้ามีความทุกข์เหลือประมาณ มันยิ่งกว่าตายเสียอีก. เมื่อมา มีปัญหาเกิดขึ้น แก่พวกเรา ที่ต้องชวน-ชวย ตั้งปัญหาสังคมสงเคราะห์ อย่างนั้นอย่างนี้, แล้วก็ไม่รู้ว่ามูลเหตุแท้จริง มาจากการที่มนุษย์ทั้งธรรมะทั้งศาสนา ทั้งพระเจ้า ทั้งอะไรต่าง ๆ ปัญหาหมันก็เกิดขึ้น.

ถ้าเรายังมั่นคงในธรรมะ ในศาสนา ปัญหา
ดังกล่าวเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้น. เดียวนี้มันหาความเมตตา
กรุณาไม่ได้; เพราะคนเห็นแก่ตัว มีตัวกู—ของกู จน
ไม่มีใครเห็นแก่ใคร.

ไม่มีใครเชื่อพระเจ้า ที่ต้องการให้ทุกคนเห็น
แก่ผู้อื่น, คือเห็นแก่สังคมแทนที่เห็นแก่ตัว. ปัญหาทาง
สังคมมันก็เกิดขึ้นอย่างนี้ : จนต้องมีปัญหาทางสังคม-
สงเคราะห์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป และก็แก้กันอย่างตึก ๆ แก่, แก่กัน
แต่ปลายเหตุ; นำสงสาร นำหัวเราะอย่างยิ่ง, ดังที่อาตมา
เคยพูด.

หัวข้อแรกว่า การสังคมสงเคราะห์อันสูงสุดนี้
คือการช่วยกันทำให้ถอยหลังเข้าคลองกันอีกครั้งหนึ่ง.
เพราะว่ากำลังถึงขอบคลอง, ออกนอกคลองเกือบตกลงในคู
ในเหว, ช่วยกันดึงเข้ามาให้เข้าคลองกันเสียที, เป็นการ
สงเคราะห์สูงสุดในการสงเคราะห์แก่สังคมที่แท้จริง เพราะ
โลกกำลังจะพินาศ.

ข้อที่ ๒. สังคมสงเคราะห์ควรสงเคราะห์กันให้ มีสัมมาทิฐิ.

ที่นี้ หัวข้อถัดไปอยากจะพูดว่า คำว่า “สังคม-
สงเคราะห์” นี้ควรจะเป็นอย่างไรกันแน่? สังคม
สงเคราะห์ ก็แปลว่า สงเคราะห์สังคม; คำสาธิตสังคม-
สงเคราะห์ ก็ว่า คณะที่จัดขึ้นเพื่อดำเนินกิจการอันนี้ เพื่อสังคม
สงเคราะห์. ที่แท้คำว่าสังคมสงเคราะห์นี้ชัด ๆ อย่างนี้
ทำไมไม่ใช้คำว่าบุคคล หรือปัจเจกชน? ทำไมต้องมาใช้
คำว่าสังคม?

รู้จักสังคมนิยมให้ถูกต้อง.

ที่นี้เรากำลัง อยากจะสงเคราะห์สังคม ก็มีความ
นิยมความหมายของคำว่า “สังคม” เป็นหลักใหญ่, และ
สังคมนิยมมัน เป็นสังคมนิยม อย่างที่เกลียดกลัวกันหรือ
เปล่า? เตียวนี้พอพูดถึงว่า สังคมนิยมจะนึกถึงคอมมิวนิสต์
แล้วก็ถูกจับ ว่าเป็นคอมมิวนิสต์เอาไปลงโทษ.

อีกทางหนึ่งเราก็ต้องมาพูดว่า สาธิตสังคมสงเคราะห์
จะถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือเปล่า? หรือ เป็นสังคมนิยม

หรือเปล่า? มันต้องผูกกันด้วยใจจริง ตรงไปตรงมา. ถ้าเป็นสังคมนิยม อาจจะมีคามหมายไปอย่างอื่น ที่ไม่ใช่อย่างคอมมิวนิสต์ หรืออย่างที่จะต้องถูกจับไปขังตาราง.

ฉะนั้น อย่าโง่ ไม่รู้เท่าทัน ความสลับปลับของภาษา ในโลกนี้มีความยุ่งยากลำบาก; เพราะว่าเราไม่รู้ ความสลับปลับของภาษา ที่เราใช้พูดกันอยู่ มันหลอกลวงอย่างยิ่ง.

อีกทางหนึ่งเราเกลียดสังคมนิยม เตียนเราก็คจะมาทำสังคมนิยมสงเคราะห์ มันก็เล่นตลกกับตัวเอง. อาตมาอยากให้อินจันช้อนเสียก่อนว่า คำว่าสังคมนิยมมันเป็นอย่างไ. อย่าให้ภาษาหลอกเราอีกต่อไป.

อาตมาอยากพูดว่า ทุกศาสนาในโลกนี้เป็นสังคมนิยม ไม่ใช่ประชาธิปไตยอัตตนิยม ทำอะไรตามใจตัวเอง. ศาสนาทุกศาสนา พระศาสดาต้องการให้ยึดหลักสังคมนิยม เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของสังคมเป็นใหญ่. ถ้าเกิดเห็นแก่ตัวคนเฉพาคน ชันมาเมื่อไร ก็เป็นช่องช่องกิเลส คือเห็นแก่ตัว; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พุทธศาสนาแล้ว จะยังเป็นสังคมนิยม.

ถ้าจะเอาความหมายของคำสั่งคมนิยมขึ้นมาที ก็ต้อง
ถือว่า ไม่มีใครเอาส่วนเกิน จะเอาแต่เท่าที่จำเป็นและ
พอดี, คือว่าส่วนที่เหลือจากนั้น จะตัดออกไปเป็นของผู้อื่น
หรือของสังคม. ในพุทธศาสนานี้ อย่าง *ภิกษุในพุทธศาสนา*
จะมีอะไรเกินกว่าที่จำเป็นไม่ได้, ไม่มีส่วนเกิน สอนไว้
ทั้งอย่างธรรมะ และ บัญญัติ บังคับไว้ทั้งอย่างวินัย.

เช่นพระ อย่างนี้จะมีเครื่องนุ่งห่มเกินกว่า ๓ ผืน
ไม่ได้; ถ้าเกิน ๓ ผืนก็เป็นอาบัติ. ถ้าใครได้เกินมามาก
กว่า ๓ ผืน ต้องทำวิกัปป์ให้เป็นของสงฆ์ ของกลาง หรือของ
สังคมสงฆ์กันเสีย; ไม่ใช่ของบุคคล. นี้เรียกว่า เรื่อง
นุ่งห่มก็ไม่ยอมให้มีเกินกว่าจำเป็น; ถ้ามันเหลือมากก็ต้อง
ให้แก่สังคม ของสงฆ์หรือของสังคมที่กว้างออกไป.

เรื่องที่อยู่ ก็มีวินัยบัญญัติไว้ว่า ภิกษุจะมี *ภิกุฎิ* ของ
ตัวเองได้ ก็เพียง กว้าง ๑ ฟุต ยาว ๑๒ ฟุต; เกินกว่านั้น
ไม่ได้ เป็นอาบัติอย่างร้ายที่สุด; เพราะว่าจะมีแต่ที่จำเป็น
เหลือนั้นต้องเห็นประโยชน์แก่สังคม.

อย่าว่าแต่อะไร แม้แต่บาตรจะมี ๒ ใบไม่ได้,
บาตรที่ใส่อาหารฉัน จะมี ๒ ใบไม่ได้ จะเป็นอาบัติ; ถ้า

ได้มาเกินกว่า ๑ ใบ ก็ต้องให้แก่ผู้อื่น หรือให้แก่สงฆ์ แก่
สังคม. ทุกอย่างจะมีจำกัด สำหรับภิกษุมากกว่านั้นไม่ได้
เพื่อว่ามันจะมีส่วนเหลือไปถึงสังคม.

ในทางธรรมะ ก็ยังสอนไปให้สันโดษ คือแสวง
หามิไวับริโภคเท่าที่จำเป็น, เท่าที่จะเป็นอยู่ได้. ท่าน
จึงสอนเรื่องทาน เรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่, สอนสูงสุดใน
เรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ถึงกัน. ฉะนั้น ถ้าเป็น พุทธบริษัท
ที่แท้จริง แม้เป็นฆราวาสก็จะพอใจหรือสันโดษ ยินดี
เท่าที่สมควรจะมี เหลือนั้นก็จะได้ตกเป็นของสังคม.

ยกตัวอย่าง เช่น เศรษฐี ถ้าเป็น เศรษฐีในพระ-
พุทธศาสนา ก็จะมี ความหมายห่างไกลลิบจากคำว่า “นาย
ทุน”. เศรษฐีที่นอกไปจากพุทธศาสนานั้น จะมีความหมาย
ตามความหมายของคำว่า นายทุน คือกอบโกยส่วนเกินเข้ามา
เรื่อย ๆ จนไม่รู้ว่าเอาไปไหน.

แต่ถ้าเป็น เศรษฐีในทางพุทธศาสนา ก็หมาย-
ความว่า วัดกันได้ด้วยโรงให้ทาน : โรงทานมีไว้สำหรับ
ให้ทานคนอนาถา. ถ้ายังมีโรงทานมากก็จะเป็นเศรษฐีใหญ่
มาก. มหาเศรษฐีวัดกันด้วยการที่มีโรงทานมาก; ซึ่ง

เศรษฐกิจจะผลิตส่วนเกินก็ได้ มีบ่าวไพร่ข้าทาส ช่วยกันผลิตส่วนเกินมากมายก็ได้ แล้วเอามาตั้งโรงงาน มันเป็นสังคมสงเคราะห์อย่างนี้.

ถ้าเป็นเศรษฐกิจประเภทอื่นก็เป็นนายทุน เพราะสะสมทุนไว้แล้วก็ใช้ทุนต่อกำไรเรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด; เศรษฐกิจเช่นนั้น ถ้ามีทาสก็มีทาสไว้สำหรับใช้แรงงานอย่างกดขี่. แต่ถ้าเป็นเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนา ก็มีทาสไว้เพื่อร่วมมือกันผลิตส่วนเกิน, เพื่อการสังคมสงเคราะห์. นี้กลับทำให้ไปศึกษาดู ในประวัติเรื่องราวของเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจในพุทธศาสนา ในกัมภีร์ทั้งหลาย.

นี่จะเห็นได้ว่า จะเป็น ชรวาส กัตติ เป็น บรรพชิต กัตติ ที่เป็นพุทธบริษัทแล้ว ถูกขอร้อง ถูกสั่งสอน ถูกบังคับไม่ให้กอบโกยส่วนเกิน; ถ้าขึ้นเอาส่วนเกินก็คือบาป ก็คือทำผิด. นี้ถือว่าโดยหลัก หรือว่าโดยเจตนารมณ์ของพุทธศาสนานั้น ย่อมเป็นสังคมนิยม.

อย่างพระพุทธเจ้า ที่ตรัสว่า ตถาคตที่เกิดมาในโลกนี้ เพื่อประโยชน์แก่อุจกุล แก่เทวดาและมนุษย์; ไม่ใช่

เพื่อใครคนใดคนหนึ่ง, และมีใช้เพื่อตัวเอง. พระศาสนา
ในศาสนาไหนก็เหมือนกัน; ท่านจะยืนยันตัวท่านเองว่า
เกิดมาเพื่อประโยชน์แก่เทวดาและมนุษย์ แล้วก็ดำหนิการ
แสวงหาส่วนเกิน, กอบโกยส่วนเกิน.

ทุกศาสนาเป็นสังคมนิยม.

ขอให้นึกถึงข้อนี้ให้ถี่ ๆ ว่า ทุกศาสนานั้นเป็น
สังคมนิยม; แต่เราเกลียดคำนี้ จะถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์
แล้วจะถูกจับ นั้นมันโง่, เพราะตกเป็นทาสของความ
หลอกลวงของภาษา ที่ตัวเองใช้พูดกัน. ขอให้ ไปคิดดูดี ๆ
เพื่อว่าอย่าได้รังเกียจคำว่า "สังคมนิยม". เกียวนี้เราจะ
ทำสังคมนิยมสังเคราะห์ ถ้าเราไม่นิยมสังคมนิยม; เราเกิดนิยมตัว
คน ๆ หนึ่ง แล้วมันก็เป็นไปไม่ได้.

ถ้าพูดถึง ประชาธิปไตย ก็ต้องเป็นประชา
ธิปไตยอย่างสังคมนิยม. อย่าเป็น ประชาธิปไตยแบบ
อรรถนิยาม หรือ บัจเจกนิยาม ซึ่งเห็นแก่คน ๆ หนึ่ง.
ระบอบหรือธรรมเนียมทั้งหลาย เขาจะวางไว้เพื่อเปิดช่องให้
คน ๆ หนึ่งกอบโกยเต็มที่; เสรีประชาธิปไตยจะเป็นอย่างนั้น.

ถ้าประชาธิปไตยอย่างสังคมนิยมแล้ว ต้องมุ่งตรงไปยังสังคมนก่อน. ที่นี้คนก็กอบโกยไม่ได้ มันก็เลยถูกตามหลักของธรรมชาติที่ว่า “คนหรือสัตว์ควรจะมีสิทธิตามธรรมชาติ” ที่ถูกต้อง คืออย่ากอบโกยส่วนเกิน.

ไหน ๆ พุคแล้ว ขอโอกาสพูดต่อไปสักหน่อยถึงเรื่องนี้ ว่าปัญหา^{นี้}มันเพิ่งเกิดเมื่อมีสังคม, เมื่อคนอยู่กันคนเดียว หรือ ไม่รวมกันเป็นสังคมใหญ่ ไม่มีปัญหา, ปัญหาเพิ่งเกิด. เมื่อครั้งสมัยคนป่า ยุคหินต่างคนต่างอยู่ ปัญหาไม่เกิด; พอเกิดเป็นหลายคนเข้า ปัญหาเริ่มเกิด. พอมันมากเข้า ๆ เป็นหลายหมู่หลายสังคมเข้า ปัญหาก็ยังเกิดจนกระทั่งเป็นปัญหาวิกฤตการณ์ถาวร คือการเบียดเบียนกัน. ^{นี้} ปัญหาเพิ่งเกิด เมื่อมีสังคม. ปัญหาเกิดหนักขึ้นเมื่อสังคมมันขยายตัวเป็นสังคมใหญ่ขึ้น.

เราต้องจับตาคู่ที่สังคม ยกขึ้นมาเป็นตัวปัญหา. ^{นี้}จะจัดอะไรที่เป็นระบอบสำหรับปฏิบัติ ก็ต้องนิยมสังคมเป็นหลัก อย่างนิยมคนเดียว. คนคนเดียวเป็นหลัก มันจะแก้ปัญหานี้ไม่ได้; เพราะว่าปัญหานี้มันเกิดจากการ

อยู่เป็นสังคม. spirit หรือเจตนารมณ์ของสังคมนิยม^๕
คือธรรมชาติของธรรมชาติ.

ธรรมชาติของธรรมชาติ ที่ขึ้นมาโดยธรรมชาติ
ซึ่งเราจะมองเห็น นั่นมัน เป็นความมุ่งหมายทางสังคมนิยม;
แต่เราโดยไม่รู้สีกตัว, มีหลักปฏิบัติที่ไม่รู้สีกตัวมาแต่ที่แรก
จนกว่าจะรู้สึกตัว คือ การที่ไม่เอาส่วนเกิน. ขอให้นึกถึง
ว่า สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย ที่เป็นไปตามธรรมชาติแล้ว
มันจะไม่มีใครเอาส่วนเกิน.

พิจารณาคุณสมบัติตามธรรมชาติ.

ก่อนแต่จะมีมนุษย์ขึ้นมา มันก็มีสัตว์ มีต้นไม้ :
ที่แรกว่ามีสัตว์เซลล์เดียว อย่างหลักวิทยาศาสตร์ ก็ว่ามีสิ่ง
ที่มีชีวิตหลาย ๆ ระดับ; ไม่อาจจะเอาส่วนเกินในแผ่นดิน
ตามธรรมชาติ. ที่แรกที่สุด ถ้าว่ามันเป็นสัตว์เซลล์เดียว
จะกินอาหารเท่าที่มันมี ๑ เซลล์. ถ้ามันเป็นหลายเซลล์
ประกอบกันเข้า มันก็กินอาหารเท่าที่มีเนื้อที่ในเซลล์นั้น ๆ.
กระทั่งมันมีพืช มีชีวิตเป็นพืชขึ้นมา มันก็กินอาหารเท่าที่
มันมีเซลล์สำหรับบรรจุ, กระทั่งมันเป็นสัตว์ขึ้นมา เป็น

ปลา เป็นนก เป็นอะไร มันก็กินอาหารเท่าที่กระเพาะมันมี มันไม่มียุง มันไม่มีฉาง มันไม่มีที่เก็บ ไม่มีที่กักตุน. ฉะนั้น มันจึงเอาส่วนเกินไม่ได้ โดยธรรมชาติเอาส่วนเกินไม่ได้.

เมื่อเป็นคนป่าขึ้นมา ก็ยังไม่รู้จักมียุงมีฉางสำหรับ เก็บตุน มันก็กินเท่าที่กระเพาะอำนวย, เพียงวันหนึ่งก็พอ รุ่งขึ้นก็ไปหาใหม่ ไม่มีการกักตุน. นี้เรียกว่าไม่มีใครเอา ส่วนเกิน, ปัญหายังไม่เกิด.

ถ้าถือตามเรื่องในคัมภีร์ ปัญหาเริ่มเกิดเมื่อมนุษย์ อุดริคนหนึ่ง คิดว่าเราไปเก็บเอาไว้มากๆ : เก็บข้าวสารี ในป่า หรืออะไรมาไว้มากๆ มันก็เกิดความไม่พอ พอเอา ส่วนเกินตั้งต้น ปัญหามันก็ตั้งต้น และมีการเอาส่วนเกิน มากขึ้นๆ. จนมีหัวหน้าที่จะแสวงหากอบโกยส่วนเกิน จนต้องไปรบพุ่งกัน แม้ในหมู่คนป่า ในสมัยที่เรียกว่ารู้จัก เอาส่วนเกิน. มันจึงเกิดกฎหมาย เกิดศีลธรรมอะไรขึ้นมา เพื่อกำจัดกิเลสขึ้น.

ขอให้ไปอ่านเรื่องราวเก่าๆ อย่าเห็นว่ามันเป็นนิยาย ใ้ง่เง่า มันเป็นนิยายที่แสดงข้อเท็จจริงไว้อย่างถูกต้อง ว่า ปัญหาเริ่มเกิด เมื่อมนุษย์รู้จักเอาส่วนเกิน. ธรรมชาติ

ต้องการให้ทุกคนเอาแต่เท่าที่จำเป็น, แต่มีมนุษย์ไม่
เชื่อฟัง ธรรมชาติ ก็เริ่มแข่งขันกอบโกยส่วนเกิน;
ปัญหาที่เกิดขึ้นมา จนกระทั่งบัดนี้, อะไรมันก็เป็นเรื่อง
เกินไปหมด.

ถ้าเราเอาแต่พอดีปัญหาเหล่านี้ก็จะไม่เกิด, การ
เอาเปรียบก็จะไม่มี. นี่ถ้ามีอะไรพอดี; ซึ่งอย่างนี้ไม่มีอะไร
บัญญัติไว้ มันต้องแล้วแต่ว่าเหตุผล หรือยุค หรือสมัย
ที่ว่าเราจะมีอะไรเท่าไรจึงจะเรียกว่าพอดี. เดียวนี้เรา
ไม่มีกฎเกณฑ์อันนี้ เท่าไร ๆ ก็ไม่พอ จนถึงกับมี **พระพุทธ-**
ภาษิตว่า “ให้ภูเขาเป็นทองคำขึ้นมาทั้งลูก ๆ สักสองลูกก็ไม่
พอแก่ความต้องการของคนคนเดียว”.

ภูเขาทองคำแท้ ๆ ทั้งสองลูก ก็ไม่พอแก่ความต้องการ
ของคนคนเดียว. นี่ไปวัดคำนวณดูเองว่ามันจะสักเท่าไร.
เดี๋ยวนี้มันคือพอเข้าใจได้ว่า จิตใจมันขยายไปในทางต้องการ
ส่วนเกิน; นั่นคือการยึดเอาประโยชน์ของสังคมมา
เป็นของตน. แม้ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ใช้กฎเกณฑ์เรื่องส่วน
เกิน มาเป็นการบัญญัติหลักลัทธิ และเขาจะมองเห็นเหมือน
กัน; แต่มันมุ่งหมายไปอีกอย่างหนึ่ง ไม่ตรงไปตามกฎของ
ธรรมชาติ.

ไม่กอบโกยส่วนเกินแล้วอะไรจะเกิดขึ้น? นั่นคือ ความเมตตากรุณา. ทุกคนแบ่งไว้ เจียดไว้สำหรับที่จะเลี้ยงอัตตภาพ; ที่เหลือเป็นส่วนเกินจะให้แก่สังคม, และยิ่งกว่านั้น คำว่า "ส่วนเกิน" นี้ยึดหยุ่นได้มาก.

ให้รู้จักใช้ประโยชน์จากส่วนเกิน.

ที่ว่าไม่เป็นส่วนเกินนั้น จะเป็นส่วนเกินได้; เช่น เราจะเจียดประโยชน์ของเรา ที่กินที่ใช้ทุกวันนี้ ออกไปสัก ๕ เปอร์เซ็นต์; นี้เราก็อยู่ได้ยังไม่ตาย. ฉะนั้นเราจะต้องหัดให้มนุษยย์ในโลกนี้ รู้จักเจียดออก ให้เป็นส่วนเกิน จากสิ่งที่เขาไม่เห็นว่าเป็นส่วนเกิน. นั่นก็คือศีลธรรมของพระเจ้า ที่จะช่วยมนุษยย์ได้.

อย่างว่าลูกเด็ก ๆ ของเราไปโรงเรียนได้เงิน ๕๐ สตางค์ สำหรับไปกินไปใช้ที่โรงเรียน; ถ้าสมมุติว่าเขาจะเจียดไปสัก ๕ สตางค์ ให้เด็กเพื่อนฝูงกันที่ไม่มีเลยแม้แต่ ๑ สตางค์ เพราะว่าเขาเป็นคนจน. เด็กคนนั้นก็ไม่ใช่เสียอะไร; ๔๕ สตางค์ก็ยังมีพอกินหรือว่าพอกินอยู่ได้; และคนที่ไม่มีเลยก็ได้มี ๕ สตางค์.

ถ้าทำอย่างนั้นกันหลาย ๆ คน ; คนที่ไม่มีเลยจะไม่มี. แม้แต่ว่าเด็กคนหนึ่งได้ไป ๑๐ สตางค์ ต่อ ๑ วัน มันควรจะเจียดได้ ๑ สตางค์ให้เพื่อนที่ไม่มีเลย ; อย่างนั้นมันสามารถจะเจียดส่วนที่ใคร ๆ คิดว่าไม่ใช่ส่วนเกินออกไปเป็นส่วนเกินได้อย่างนั้น.

เดี๋ยวนี้ศาสนา เฉพาะพุทธศาสนาก็อยู่ได้ ด้วยการเจียดส่วนนี้ ออกมาเป็นส่วนเกิน. ยกตัวอย่างวัดนี้อยู่ได้ ด้วยประชาชนซึ่งยากจนรอบวัดนี้ เขาก็มีใส่บาตร เจียดมาจากส่วนที่เขาจะกินเอง มาใส่บาตรได้ ; ฉะนั้น มีพระ ๖๐ รูปในพรรษา น้อยได้ ด้วยประชาชนที่พร้อมแหม่มไม่กี่หลังคาเรือน. ถ้าที่กรุงเทพฯ จะเห็นได้ว่าไม่มีทางที่จะเจียดช่วยกันได้.

ที่กรุงเทพฯ นี้คนร่ำรวยมาก และก็ไม่ได้เจียดส่วนเกิน ในลักษณะเหมือนกับว่าประชาชนแถวรอบ ๆ วัดนี้ เจียดออกเป็นส่วนเกิน สำหรับเลี้ยงวัดนี้อยู่ได้. ทำไม ? ก็เพราะว่าที่นั่นมันเป็นแบบเก่า, ประชาชนยังเป็นแบบเก่า. ที่กรุงเทพฯ นั้นก็เป็นแบบใหม่ จนเกือบจะเป็นเทวดาไปแล้ว มันก็เลยผิดกันเหลือที่จะเปรียบเทียบกันได้ ไม่รู้สึกก็สับสนเท่า ที่ร้อย

เท่า; จึงขอให้เข้าใจคำว่าส่วนเกินนี้ให้ดีๆ : มีร้อยล้าน
แล้วก็ไม่พอ, แสนล้านโกฏิล้านไปเลย มันไม่มีส่วนเกิน.
แต่ที่คนมีสักสองสามพันบาทหรือสองสามร้อยบาท ยังมี
การเจียดส่วนเกินออกมาเพื่อสังคมได้.

สังคมนิยมควรมีหลักเกณฑ์ตามธรรมชาติ.

นี้ สังคมนิยม ควรจะมีหลักสั้น ๆ ตามกฎเกณฑ์
ของธรรมชาติว่า “ทุกคนอย่ากอบโกยส่วนเกิน”
พยายามจะเจียดส่วนเกินออกไป ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้;
แต่ไม่ได้ห้ามว่าอย่าผลิตส่วนเกิน. ทุกคนมีสิทธิ์และสมควร
อย่างยิ่ง ที่จะผลิตส่วนเกินขึ้นมา; แต่ส่วนเกินนั้นควร
จะแจกเพื่อประโยชน์ของสังคม. และก็ระวังให้ดีๆ ว่า ที่ว่า
ไม่เกิน ๆ นั้นแหละมันเกิน; ฉะนั้น เจียดได้.

ท่านทั้งหลาย ที่นั่งอยู่ที่นี้ไปคิดดูให้ดี ยังมีส่วนที่
ท่านจะเจียดเป็นประโยชน์แก่สังคมได้ โดยที่ท่านไม่เดือด-
ร้อน; แต่ท่านก็ไม่มองกัน ก็ยังละเมออยู่ว่า ไม่มีส่วนเกิน,
ยังไม่มีส่วนเกิน, จะทำอะไรต้องไปเรียใครคนอื่น, ของ

เราไม่มีส่วนเกินที่จะเจียดมาได้, จะเป็นกันเสียอย่างนี้.
ขอให้กตัญญูให้ดี ๆ อย่างนี้.

สิทธิตามธรรมชาติ นั้น คือเอาได้เท่าที่ไม่เป็น
ส่วนเกิน. ถ้าคนใช้สิทธิตามธรรมชาติ เท่าที่ธรรมชาติ
ยินยอม ที่ไม่เอาส่วนเกิน โลกนี้จะมีความสุข เหมือน
กับโลกของพระเจ้า, ของพระศรีอารีย์ที่ไม่มีความทุกข์กัน
เลย.

นี่เรียกว่ามันเป็น บทบัญญัติอันสูงสุดของธรรม-
ชาติ ว่าอย่าเอาส่วนเกินเลย. สำหรับปัจเจกชนคน
หนึ่ง ๆ นั้น พยายามทำส่วนเกินให้เกิดขึ้นก็ได้; แต่ว่า
เพื่อสังคม. วิธีนี้เป็นสังคมนิยม ตามความประสงค์ของ
ธรรมชาติ ซึ่งอาตมาจะกล่าวพูดว่า ตามความประสงค์ของ
พระเจ้า หรือของพระธรรม หรือของหลักพระศาสนาทุก
ศาสนา.

ฉะนั้น จึงขอให้สังเกตให้ดี ๆ ว่า เรื่องนี้เป็นเรื่อง
สำคัญ ที่ทำให้โลกเกิดปัญหาขึ้นมา จนต้องช่วยกัน; และ
ช่วยไม่ได้ มันก็น่าหัว. สร้างปัญหาขึ้นมาเอง, และก็
แก้ไขไม่ได้; เพราะทุกคนมุ่งแต่จะเอาส่วนเกิน.

ที่เรียกว่า สังคมสงเคราะห์นั้น ควรจะสงเคราะห์กันด้วยสิ่งที่ประเสริฐที่สุด คือสิ่งที่เรียกว่า “สัมมาทิฐิ” ปัญหามันเกิดจากมิจฉาทิฐิ - เข้าใจไม่ถูกต้องในตัวละครชาติ หรือในทุก ๆ อย่างไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง ; ฉะนั้น ปัญหาต้องแก้ได้ด้วยสัมมาทิฐิ คือ ความเข้าใจที่ถูกต้อง. สังคมก็จะรวมไปในทางดี ที่น่าปรารถนาโดยเร็ว และทันต่อความต้องการ, ซึ่งอาตมาใช้คำว่า “ถอยหลังเข้าคลองไปหาพระเจ้ากันเถิด”; เดียวนี้ทั้งพระเจ้าไปไกลแล้ว.

นี่คือ ข้อที่สองที่จะพูดในหัวข้อที่ว่า “การสังคมสงเคราะห์นั้นควรจะทำอย่างไร?”

ข้อที่ ๓. ในยุคปัจจุบันศาสนากำลังจะหายไปจากโลก.

ข้อสุดท้ายอีกนิตหนึ่ง อยากจะพูดว่า ปัญหาของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน นี้ก็คือ สิ่งที่เรียกว่า ศาสนาหรือศีลธรรมนั้นกำลังจะหายไปจากโลก อย่างน่าวิตก : ศาสนาในรูปของศีลธรรมก็ดี, หรือจะเรียกว่าการเชื่อฟัง

ผู้เป็นพระเจ้ากิติ, เหล่านี้ก็เรียกว่าศาสนาทั้งนั้น, กำลัง
 หายไปจากโลก. โลกจึงมีวิฤตติการณ์อันถาวร อย่างเดียวกัน
 ซึ่งแก้กันอย่างไรก็ไม่ตก; เพราะว่าคนที่เห็นแก่ตัวสร้าง
 ปัญหาขึ้น แล้วคนที่เห็นแก่ตัวนั้นจะแก้ปัญหากันได้
 อย่างไร.

คนเห็นแต่แก่ตัวจะแก้ปัญหาลอกไม่ได้.

แม้ว่าคนเห็นแก่ตัวจะมารวมกันเป็นองค์การโลก
 องค์การนั้น องค์การนี้ ก็เต็มไปด้วยคนเห็นแก่ตัว แล้วจะ
 มาแก้ปัญหาลอกของโลก ที่เกิดขึ้นจากการเห็นแก่ตัวได้อย่างไร.
 ขอไปคิดดูให้ดีๆ เราจะได้ไม่ไปหลง ในเรื่ององค์การของ
 บุคคลผู้เห็นแก่ตัว และตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาลอกของบุคคลที่เห็น
 แก่ตัว. มันน่าหัวเราะ ซาตานจะหัวเราะ, พญามารจะ
 หัวเราะ, อะไรๆ จะหัวเราะ.

ทำไมไม่แก้ปัญหาลอก ตรงที่ว่า คน นี้ควรจะเป็น
 มนุษย์กันให้ถูกต้อง ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ของ
 พระเจ้า ซึ่งมีหลักเป็นการเห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าเห็นแก่ตัว
 ทีเดียว; เพราะว่าเรามันคนเดียว, ผู้อื่นนับเป็นโกฏีเป็น

ล้าน — ล้าน — ล้าน. ถ้าเห็นแก่ผู้อื่น ก็มากกว่าเห็นแก่ตัว
คนเดียวอย่างแน่นอน.

เดี๋ยวนี้คนเห็นแก่ตัว ก็คือ ตามใจกิเลสของตัว.
สิ่งที่เรียกว่าศาสนา หรือศีลธรรมก็อยู่ไม่ได้; ถ้าหายไป
จากมนุษย์ ปัญหาที่เกิดขึ้น มนุษย์นี่ก็คือ กลุ่มของบุคคล
ที่กำลังมีปัญหา มีทุกข์หนัก มีธรรมะหรือว่ามีศาสนาก็มีแต่
เปลือก มีแต่ปาก ที่ควรจะเรียกว่ามี. เพราะฉะนั้น อาตมา
จึงใช้คำว่า ศาสนากำลังจะหายไปจากโลกอย่างน่าวิตก
ที่สุด.

ศาสนากำลังจะหายไปจากโลก.

ถ้าพูดโดยสรุปสั้น ๆ ก็ว่าสิ่งที่เรียกว่าศาสนาที่แท้
จริงกำลังหายไป เหลือแต่ในรูปของปรัชญา ที่เกี่ยวกับ
ศาสนาบ้างเท่านั้น. เดี๋ยวนี้ คนในโลกศึกษาศาสนาในแง่
ของวรรณคดี ในแง่ของอักษรศาสตร์ ก็มียิ่งขึ้น กระทั่งใน
แง่ของปรัชญา กัน อย่างเป็นบ้าเป็นหลังนี้ ไม่ใช่ตัว
ศาสนา.

ถ้าศึกษาอย่างปรัชญา ก็เป็นไปในแง่ของการใช้เหตุผล ที่คำนวณไกลออกไปในสิ่งที่ยังไม่รู้ : หาสัจจะเพื่อสัจจะ; เหล่านี้จะเป็นเรื่องบ้า. ถ้าหาสัจจะเพื่อแก้ปัญหาของมนุษย์ นั่นแหละจะเป็นเรื่องดี. ปรัชญามันเป็นการหาสัจจะเพื่อสัจจะ ก็ไม่มีประโยชน์อะไร. แต่วิทยาศาสตร์มันจะหาสัจจะ เพื่อประโยชน์แก่มนุษย์โดยตรง; เพราะมันทำกับสิ่งที่กำลังเป็นปัญหาอยู่เฉพาะหน้า จึงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้; เราก็กแก้ปัญหาได้.

ศาสนาทุกศาสนาเป็นเรื่องวิทยาศาสตร์ : ต้องมีความทุกข์มาก่อน, และเหตุของมันคืออะไร ก็แก้มันลงไปด้วยเหตุนั้น; อย่างนี้มันเป็นลักษณะของวิทยาศาสตร์. แม้ว่าจะเป็นเรื่องทางจิตใจ มันก็เป็นรูปของทางวิทยาศาสตร์.

แต่ถ้าเป็น ปรัชญา นั้น มันไป ตั้งปัญหาอย่างอื่นว่าทำไมเราจะต้องทำอย่างนั้น? ทำไมเราจะต้องเชื่อพระเจ้า? ทำไมเราต้องเชื่อพระธรรม? นี้อย่างนี้แน่หรือ ดีหรือ? แม้แต่ในเรื่องของความสุข ก็สงสัยว่า เป็นความสุขแน่ละหรือ. มันเหมือนกับคนที่ไม่เชื่อตัวเอง; ไม่เอาเรื่องของ

ตัวเองออกมาเป็นปัญหา แล้วแก้ปัญหานั้น; เป็นพวก
ปรัชญา ยังมีมากเท่าไร ก็ย่อมมีปัญหามากขึ้น ไกลออกไป,
ไกลออกไป.

เขาเปรียบเทียบไว้ในหนังสือสอนเด็ก ก็ถูกที่สุด และ
น่าหัวที่สุด เหมือนกับคนคนหนึ่งสงสัยว่า *ทางรถไฟนั้นมัน*
จะเป็นคู่อย่างนี้เรื่อยไปหรืออย่างไร? ก็วิ่งไปตามทางรถไฟ
ก็ยังเป็นคู่ ไม่มีที่สิ้นสุด; แต่ก็เห็นว่ามันคงจะเป็นทางเดียว.
ในวิถีทางปรัชญามันก็ไปในรูปนี้ มันจึงเพื่อ.

ถ้าเป็น เรื่องวิทยาศาสตร์ มันก็ต้องมีปัญหาคือ
ตรงนี้ และแก้ปัญหาคือตรงนี้; เช่นว่าความยึดถือว่า
“ตัวกู—ของกู” เป็นทุกข์ ก็ทำลายความยึดถือนี้เสีย มันก็
ไม่เป็นทุกข์ แล้วกันไป, และถ้าเราไม่ปลงใจเชื่อลงไป
อย่างนี้ เราก็เป็นทุกข์. ถ้าเราปลงใจเชื่อลงไปอย่างนี้ เรา
ไม่มีความทุกข์ เราก็เชื่ออย่างนี้แล้วกัน. อย่างนี้เรียกว่า
ปฏิบัติพระศาสนา เปิดเผยชัดเจน เหมือนว่าเป็นเรื่อง
วิทยาศาสตร์ ทางวัตถุ.

นี่เราไม่ปฏิบัติในสิ่งที่เรียกว่าศาสนาให้เป็น
ศาสนา; เราไปเปลี่ยนศาสนาให้เป็นปรัชญา จะต้อง
เป็นตรรกวิทยา เป็นอะไรเคล็ดเปิดเบิ่งไป.

ต้องถอยหลังเข้าคลองมาหาศาสนาอันถูกต้อง.

ถอยหลังเข้าคลองกันใหม่เถิด, มาทำศาสนาให้
เป็นศาสนา. นั่นคือ การปฏิบัติลงไปที่ตัวความทุกข์
แก้ไขความทุกข์ ในวิธีการ หรือ technics อย่างกับว่ามัน
เป็นวิทยาศาสตร์; ไม่ใช่เป็น philosophy ปรัชญา;
philosophy ไม่มีวันจบ, ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์แล้วจะมีวันจบ,
จะมีขอบเขตที่จำกัด, มีปัญหาที่จำกัดแล้วจะแก้ไขได้, แล้ว
มนุษย์นั้นก็มีความสุข มีความผาสุกทันแก่เวลา คือไม่ตาย
เสียก่อน.

ถ้ามีวิถีทางปรัชญาแก้ปัญหาแล้ว จะตายเสีย
ก่อน, ตายเสียก่อนสักร้อยครั้ง ก็ยังไม่ถึงจุดหมายปลายทาง.
เดี๋ยวนี้คนกำลังทำลายศาสนาให้หมดไป ก็ทำศาสนาให้
เป็นปรัชญา.

ระบบความรอดของมนุษย์นั้นอยู่ในรูปของศาสนา, ควรเรียกว่า ศาสนาหรือ religion. โดยตรง, อย่าไปทำให้เป็น philosophy หรืออะไรให้เลยเถิดเกินไป, มันจะหมดศาสนา. ศาสนาหมดไป ก็เพราะมนุษย์จะทำศาสนาให้กลายเป็น philosophy ให้เป็นปรัชญา. อยากรจะพูดอย่างนี้ เพราะง่าย.

ศาสนาไม่เหลืออยู่ในรูปของศาสนา : ศาสนาพุทธก็ดี ศาสนาอะไรก็ดี ถูกกระทำให้เป็นปรัชญา ไกลออกไป, ไกลออกไป, ไม่อยู่ในรูปของ religion : ก็มองเห็นปัญหาอยู่อย่างนี้แล้วปฏิบัติลงไปอย่างนี้ เพื่อจะแก้ปัญหานี้ ให้ดับทุกข์ได้.

นี่เรากำลังทำลายศาสนาของเราให้หมดไป; แต่เรากลับพูดว่า “โอ๊ย เรากำลังมีศาสนาเจริญ อะไรเต็มไปด้วยศาสนา, เต็มไปด้วยนิมิตแห่งศาสนา” นี่คนหลับตาพูดมันเหลือแต่สิ่งที่ไม่ใช่ศาสนา. พุทธศาสนาไม่ได้อยู่ในรูปของศาสนา; แต่ไปอยู่ในรูปของปรัชญา อยู่ในรูปของอักษรศาสตร์ วรรณคดี logic และอะไรไปอย่างนั้น. นี่ศาสนาหมดแล้ว.

แท้จริงนั้น ศาสนาหมดแล้ว; แต่คนกำลังโง่ว่า
 ศาสนากำลังเจริญ มันก็เลยแก้ปัญหาก็ไม่ได้; เมื่อศาสนา
 หายไปในรูปของปรัชญา โลกก็เลยไม่มีศาสนา. ระหว่าง
 ทุกศาสนากำลังประสบปัญหาอย่างนี้.

ศาสนาทุกศาสนามีจุดหมายอย่างเดียวกันหมด คือ
 ทำลายความเห็นแก่ตัว แก่ตัวกู—ของกู; อย่างนี้มันก็
 ต้องมีการปฏิบัติ คือทำลายตัวกู—ของกูอยู่เสมอ จึงจะมี
 ศาสนาอยู่, เรียกว่ามีศาสนาอยู่ เพราะมีการปฏิบัติทำลาย
 ตัวกู—ของกูอยู่เสมอ. การพูดเรื่องนี้ แม้จะพูดได้เก่ง
 เท่าไรก็ไม่ใช่ตัวศาสนา, มีแต่ศาสนากำลังหายไปจากโลก
 อย่างน่าวิตก.

ศีลธรรม, วัฒนธรรม ล้วนมาจากศาสนา ต้องรักษาไว้.

ที่นี้ ศีลธรรม คือ ศาสนาในส่วนที่เป็นศีลธรรม
 นี้ ก็กำลังหายไปจากโลกอย่างน่าวิตก. ที่อาตมาเอ่ยขึ้น
 อย่างนี้ ท่านทั้งหลายคงเข้าใจแล้วว่า มันหมายความว่า
 ศาสนา, ศีลธรรมกำลังหายไปจากโลกอย่างน่าวิตก : ไม่มี

การบังคับตัวเองให้อยู่ในร่องในรอย; เห็นแก่ความสุข
 สนุกสนาน อะไรทำนองนี้, ทางเนื้อหนัง : ทางตา ทางหู
 ทางจมูก ฯลฯ เลยไม่มีศีลธรรม; แก่ศีลธรรมกันเสียหมด,
 เหยียบย่ำศีลธรรม, ไปเอาบาปมาเป็นบุญ ไปเอาผิดมา
 เป็นถูก.

ก่อนนี้ศีลธรรมอยู่ในเลือดในเนื้อของคนทุกคน,
 เลยปฏิบัติอยู่ได้โดยไม่ต้องมีใครสอน. อย่างจะสอนก็แต่
 เพียงคุณอย่างพ่อแม่. ลูกเกิดมาก็คุณอย่างพ่อแม่ พ่อแม่ทำอยู่
 อย่างนี้ ก็ถ่ายจากพ่อแม่มาอยู่ในลูก อยู่ในสายเลือด ไม่ต้อง
 มาบังคับให้ทำ.

ฉะนั้น เราจึงเห็นว่า เด็ก ๆ สมัยก่อนชื่อสัตย์
 กตัญญูกตเวที อุดกถันอดทน, ครูตีก็โต้เพราะเขายอม.
 เด็กเกี้ยววันมันไกลออกไป, และก็ไม่ค่อยได้อยู่กับพ่อแม่;
 ฉะนั้น จึงเปลี่ยนหมด : มีนิสัยเห็นแก่ตัว เอาเปรียบผู้อื่น
 รุกรานผู้อื่น วัฒนธรรมในสายเลือดก็จางไป, ศีลธรรมก็
 จางไป.

วัฒนธรรม กิติ ศีลธรรม กิติ นี้มาจากศาสนา;
 ปฏิบัติกันมาจนชินหลายชั่วคน หลายชั่วบรรพบุรุษ จน

กลายเป็นวัฒนธรรมประจำบ้าน ประจำชาติ. อาตมาอยาก
จะยกตัวอย่าง เรื่องที่ท่านทั้งหลายอาจจะไม่เคยได้ยินว่า :—

ในเมืองนี้ หรือรอบอ่าวบ้านคอนนี้แหละ อาตมา
ทราบ ว่า ถ้าชานาหรือชาวไร่เขาไปที่ไร่ และจะปลูกต้นไม้
เขาต้องว่าคาถา; คาถาที่เขาว่านั้น ก็ว่า “**นกกินเป็นบุญ
คนกินเป็นทาน**”. เมล็ดที่ปลูกลงไปนี้ ถ้านกกินเราได้บุญ,
ถ้าขโมยมาขโมยกินเราให้ทาน; เพราะว่าเราได้ปลูกเผื่อ
คนเหล่านั้น และสัตว์เหล่านั้นไว้แล้ว. นี่จิตใจของเขา
เป็นอย่างไร ?

เดี๋ยวนี้ถ้านกกินเอาปิ่นมายิง, ถ้าคนจะมาเก็บกิน
บ้าง ก็ไปบอกตำรวจมาจับ. มนุษย์เลวถึงอย่างนี้, เลว
ทั้งโลกเลย. **ก่อนนี้ “นกกินเป็นบุญ คนกินเป็นทาน”**
เป็นคาถาที่เราจะต้องว่า; อย่างเราเอาหน่อกล้วยปลูกลงไป
ในหลุม เราก็ต้องว่าคาถา, เอาสับประรดลงไปในหลุม ก็
ต้องว่าคาถานี้, หยอกเมล็ดข้าว เมล็ดถั่วลงไป ในหลุม
ก็ต้องว่าคาถานี้. นี่เป็นเพียงตัวอย่างอย่างเดียวเท่านั้น,
เป็นรากฐานแห่งศีลธรรม.

เคี้ยวหนังสือเหล่านั้นหายไป : ศีลธรรม ความเมตตา
 กรุณาเหล่านั้นหายไป ความอดกลั้นอดทนหายไป; ไม่
 ยากเห็นคเห็น้อย ไม่อยากทำงาน อย่างที่ต้องมีเหงื่อไหล,
 ไม่ให้อภัย ไม่ซื่อสัตย์ ไม่กตัญญู, โอ๊ย เยอะเยอะ. ทั้งหมด
 นี้มาจากอะไร? มาจากการไม่บังคับตัวเองได้. ทำไมจึง
 บังคับตัวเองไม่ได้? ก็เพราะทนความย่ำวนในสิ่งย่ำวน
 ของโลกสมัยใหม่ไม่ได้.

เด็ก ๆ ของเราเกิดมา อยู่ห่างจากพ่อแม่ที่มีวัฒนธรรม
 ดี ต้องไปอยู่ในที่ซึ่งฟรี อิสระ, ก็เลยไปสนใจในเรื่องย่ำวน
 ต่าง ๆ เข้า มันก็ติดอยู่ใต้อำนาจของสิ่งย่ำวนเหล่านั้น; พ่อ
 หนักเข้า, หนักเข้าก็พูดไม่รู้เรื่อง. พ่อแม่ห้ามก็ฟังไม่ถูก,
 ครูบาอาจารย์สอนก็ฟังไม่ถูก. มันเปลี่ยนไป เปลี่ยนไป
 ไม่กี่มากน้อยก็กลายเป็นคนละคน, เรียกว่าศีลธรรมนั้น
 หายไป เพราะทนความย่ำวนของสิ่งย่ำวนสมัยใหม่ไม่ไหว.

นี่เรียกว่าทั้ง ศาสนาก็หายไป, ทั้ง ศีลธรรมก็หายไป;
 ศีลธรรมจะเหลืออยู่แต่ที่เด็ก ๆ จดไว้ในสมุดแล้วก็
 ไม่ได้ปฏิบัติ. ในโรงเรียน, ในมหาวิทยาลัย, ไม่เคยมีตัว
 ศีลธรรมที่ประพฤติหรือกระทำอยู่จริง ๆ, มีแต่ที่จดไว้ใน

สมุต แล้วก็ตอบปัญหาได้, แล้วก็ไต่คะแนน; จึงขอ
ให้ไปคิดในข้อนี้เถอะว่า เมื่อศาสนาและศีลธรรมหายไปจาก
โลกอย่างนี้แล้ว โลกจะเป็นอย่างไร?

ศาสนานับต้องเป็นการประพุดิ ตามวิถีทางอย่างวิทยาศาสตร์

คือยกลงไปที่ของจริง, ที่ปัญหาจริงแก้ไขได้จริง
อะไรทำนองนี้. อย่าไปทำให้เป็นปรัชญาเพื่อเจ้า. เมื่อ
พูดถึงวิทยาศาสตร์ ก็ต้องยอมให้ว่ามันดี : ถ้าวิทยาศาสตร์
ทางวัตถุ เจริญกันนักในโลกนี้; วิทยาศาสตร์ทางวัตถุ
ก็ดีเหมือนกัน, ถ้ามันไม่ทำอันตรายเรา; เวลาเราไป
เป็นทาสมัน มันก็ทำอันตรายเรา.

วิทยาศาสตร์ที่เนื้อที่ตัวของเรา ที่ร่างกายของเรา
กิจกรรมารยาทของเรา ก็ต้องมีหลักเกณฑ์อย่างวิทยาศาสตร์
คือ ประพุดิอย่างนี้แล้ว มันไม่เกิดทุกข์เกิดโทษ, มีกาย
วาจา มีมารยาท ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของวิทยาศาสตร์.
สองอย่างนี้ไม่สำคัญ สำคัญที่วิทยาศาสตร์ทางจิตใจ ทาง
วิญญาณ; ถ้าเราเกิดความคิดอย่างนี้แล้วต้องเป็นทุกข์.

ถ้าไม่เกิดความคิดอย่างนั้นแล้วไม่เป็นทุกข์. เราก็พยายาม
รักษาความคิด อย่างที่ไม่เป็นทุกข์ไว้ให้ได้; นี่เป็น
วิทยาศาสตร์ทางวิญญาณ.

ตัวอย่างอุปกรรมทางวิญญาณ.

ตึกหลังนี้เรียกว่า *โรงมหรสพทางวิญญาณ* ;
เพราะว่าเราได้สะสมอะไรต่างๆ ไว้มากมาย. นี่เพื่อให้เกิด
ความเข้าใจในเรื่องทางวิญญาณ และเพื่อให้มันไม่น่าเบื่อ
ให้มันสนุกสนานบ้าง จึงจัดไปในรูปแบบนี้ คือศิลปะเข้ามา
ช่วย. บางทีเราก็บอกเพื่อนฝูงของเราว่า spiritual-theater,
เป็นโรงหนังโรงละครกับเขาเหมือนกัน แต่เป็นฝ่าย
spiritual-theater ตึกหลังนี้.

ฉะนั้นผู้ที่เข้ามาในตึกหลังนี้ ได้ช่วยใช้ให้ *เป็น*
ประโยชน์ ในลักษณะของเรื่องทางฝ่ายวิญญาณ เพื่อให้
วิญญาณมันชนะ ต่อสิ่งที่มายั่วยวน หรือห่อหุ้มให้ไม่เป็นอิสระ
บางทีเราก้ใช้คำเกินไปจนคนเขาไม่เข้าใจ จึงใช้คำว่า “ว่าง”
จิตว่าง เป็นต้น. ที่จริงมันเป็นคำที่ถูกต้องที่สุด; แต่
คนไม่เข้าใจ เราก้ไม่ทราบจะทำอย่างไร? จิตที่ว่างนี้ เป็น

จิตที่เป็นอิสระ จากสิ่งที่มาช่วยวนผูกพัน ล่องลอยให้จิต
มันเขวไป.

ภาพ* นั้นก็อีกภาพหนึ่ง เขียนว่า “จิตว่างได้ยิน
หญ้าพูด”. ถ้าเรามีจิตว่าง และมีอิสระจากกิเลส จากสิ่ง
หลอกลวงช่วยวนต่าง ๆ เราจะได้ยินหญ้าพูด, ได้ยินธรรม-
ชาติพูด, ได้ยินหญ้ามันพูดว่า สักเมื่อไรนะมนุษย์จะหาย
บ้ากันเสียสักที. มนุษย์จะมีความสุข ปกติ เขือกเขิน
รำยรำเหมือนกับพวกเรา; ใบหญ้ารำยรำอยู่กลางสายลม,
เหล่านั้เป็นต้น.

เพื่อให้เกิดความสนุกสนานอย่างนี้บ้าง ก็เลยเรียก
ว่ามหรสพทางวิญญาณ มันก็อยู่ในรูปของวิทยาศาสตร์
ไม่ใช่ philology, ไม่ใช่ปรัชญาอะไร.

ขอได้โปรดทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่า ที่นี้ไม่ต้อง
การจะสอนปรัชญา philosophy; เพราะปรัชญาทำให้
เนิ่นช้า, ทำให้เป็นนักปราชญ์ชนิดที่ความรู้ท่วมหัวเอาตัว
ไม่รอด. เราสมควรเป็นพวกนักวิทยาศาสตร์, เป็นเรื่อง

* อยู่ที่ฝาผนังตึกโรงมหรสพทางวิญญาณ

ทางฝ่ายจิต ฝ่ายวิญญาณ พยายามที่จะเข้าถึงเรื่องของ
ธรรมชาติให้มากที่สุด.

พระพุทธเจ้าประสูติกลางดิน พระพุทธเจ้านั่งนอน
สอนพระพุทธศาสนากลางดิน, พระพุทธเจ้านิพพานกลาง
ดิน, ท่านเป็นเกลอกับธรรมชาติถึงขนาดนี้. แต่พอ
ลูกศิษย์นี้อยากจะอยู่บนวิมาน อยากจะตายบนวิมาน อยาก
จะมีอะไร ๆ อย่างวิมาน ; แต่ว่าพระพุทธเจ้าท่านประสูติ
กลางดิน ที่สวนลุมพินีกลางดิน. ท่านตรัสรู้ที่ริมตลิ่งโคณ
ตันไม้ต้นหนึ่งก็กลางดิน. ท่านสอน เทียวไปกลางดิน,
เทศน์กลางดิน, กฎของท่านก็พื้นดิน, แล้วจะไม่เรียกว่า
ท่านอยู่กลางดินอย่างไร, ในที่สุดท่านก็นิพพานกลางดิน.

ทีนี้พวกเรา ลูกศิษย์ต้องการอย่างนั้นหรือเปล่า?
แล้วมาที่นี้ ช่วยกันนั่งกลางดิน ช่วยอะไร ๆ กลางดินกันบ้าง
เป็นที่ระลึกแก่พระพุทธเจ้า. พระเยซูก็เกิดกลางดิน.
พระศาสดาทั้งหลายท่านเป็นเกลอกับธรรมชาติอย่างนี้; แต่
เราลูกศิษย์นี้มันอยากจะอยู่บนวิมาน บนวิมานที่สร้างเอาเอง
ด้วย, คาทผืนเอาเองด้วย, ก็ไปกันคนละทิศคนละทาง.

นี่แหละศาสนามันไม่มีเหลือ, ศีลธรรมมันไม่มีเหลือ, เพราะเหตุการณ์มันเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ : ในเมื่อต้องการให้เป็นเกลอกับธรรมชาติ, ในเมื่อต้องการใช้สิทธิเท่าที่ธรรมชาติกำหนดให้; เราก็กลับกอบโกย เราก็สร้างยังสร้างฉาง สร้างธนาการอะไรให้มาก ๆ, แล้วจะได้กอบโกย. นี่แหละมันกลับกันอยู่อย่างนี้. เรากำลังย้อนไปในทางที่ว่าจะเป็นอย่างนี้มากยิ่งขึ้น.

ต้องแก้ไขให้สิ่งทั้งหลายไปนคนมา.

ศาสนาที่แท้จริงหรือ religion นั้น มันหายไป; เป็น philosophy เป็น logic เป็น philology ไป เป็นอะไรไปก็ไม่ทราบ. ศีลธรรมแท้ ๆ หายไป ไม่มีการบังคับเนื้อหาหนึ่งตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, ปล่อยให้เกิดศีลธรรมใหม่ตามใจกิเลส; ศีลธรรมแท้ก็หายไป. ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่สังคมแล้วจะแก้อย่างไร? จะแก้ให้มันมีกินมีใช้มากขึ้น มันก็หนักเข้าไปอีก, เราจะไปทำให้มันมีขี้เกียจมากขึ้น.

วิธีแก้ก็คือว่า ต้องให้เห็นแก่สังคม ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ. อย่ากอบโกยส่วนเกิน, เจียดเข้า

มาเป็นส่วนเกินเพื่อช่วยมนุษย์ให้ได้. เราเป็นคนจนก็ต้องเจียดเอามาได้ ๑ สตางค์; ถ้าเราเป็นคนมั่งมีก็เจียดได้เป็นบาท เป็นร้อย เป็นพัน; นั่นแหละจะแก้ปัญหาสังคมได้. แต่ถ้าทุกคนพร้อมกันกอบโกยแล้ว จะเอามาจากไหน? ธรรมชาติจะเอามาแต่ไหนให้? ก็ต้องเป็นปัญหาขึ้นมา.

นี่เรียกว่าเดี๋ยวนี้สิ่งที่น่าวิตกที่สุดก็คือ ศาสนา หรือ ศีลธรรมกำลังหายไปจากโลก, หายไปจากโลก, มีแต่อยู่ในนาม, อยู่แต่ในนาม-นาม-ชื่อเท่านั้น; แต่ไม่ใช่ตัวสิ่งนั้นโดยแท้จริง. จะพูดว่าศาสนากำลังจะไม่มีในโลก; เพราะมนุษย์กำลังทำให้เป็น philosophy อะไรเสียเป็นต้น. ถ้าเป็น ศาสนา religion กันจริงๆ แล้วก็ต้องมีการปฏิบัติ มีการประพฤติ มีการกระทำ มี observation, commitment มีอะไรที่มันเป็นตัวการปฏิบัติ.

การปฏิบัตินั้น ต้องเป็นการทำลายการเห็นแก่ตัวกู - ของกู มันก็จะเกิดความเห็นแก่ผู้อื่น. นั่นจะเป็นสังคมนิยมที่จะแก้ปัญหของสังคมได้; เพราะว่่าปัญหาเพิ่งเกิด เมื่อมนุษย์อยู่กันเป็นสังคม; แล้วก็อย่าได้เกลียดกลัวคำว่าสังคมนิยมเลย. อย่ากลัวถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์แล้วจะถูกจับ; ถ้ากลัวก็เติมคำเข้าข้างหน้าว่ารัชมัง.

จัดให้มีธัมมิกสังคมนิยมเถิดจะช่วยให้อุด.

อาตมาคิดว่าเติมคำเข้าข้างหน้าสักคำว่า “ธัมมิก-สังคมนิยม”. ธัมมิกสังคมนิยมคือสังคมนิยมที่ประกอบไปด้วยธรรมะ หรือพระเจ้า. นั่นแหละ สังคมนิยม จะช่วยมนุษย์เราสมัยนี้ให้อุดได้.

สิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ นั้นมีค่า หรือ มีความหมายมาก จนพูดกันไม่ไหว. ถ้าใครเข้าใจว่ามีแต่ในพุทธศาสนา หรือในศาสนาอื่นดูแล้วเข้าใจผิด; เพราะ ธรรมะในภาษาบาลี ภาษาสันสกฤตนั้น หมายถึงสิ่งทั้งปวง; แต่ในคำมนุษย์นั้นมองไม่เห็น, เห็นยาก.

ที่มองเห็นง่าย ๆ : ธรรมะนี้หมายถึง ปราภฏการณ^๕ ทั้งหลาย เหล่านี้ก็เรียกว่าธรรมะ. กฎความจริง ที่มีอยู่ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ก็เรียกว่าธรรมะ, ธรรม, หรือธรรมะ แล้วแต่จะเรียก. หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เหล่านั้น ก็เรียกว่า ธรรมะ, ธรรม, หรือธรรมคำเดียวหมดไม่ยกเว้น.

สังเกตดูนะ คำว่าพระเจ้าก็เหมือนกัน พระเจ้าคือสิ่งทั้งปวง : *ปรากฏการณ์ทั้งหลาย* นี้เป็นเนื้อตัวของพระเจ้าแสดงออกมา. "The word" — พระโองการของพระเจ้า ก็คือกฎของธรรมะ, *หน้าที่ที่คนต้องปฏิบัติทุกคน* อันนี้คือ *ปฏิบัติตามพระเจ้า* นั่นแหละ, กฎของพระเจ้า พระเจ้าในฐานะที่เป็นกฎ.

ระวังให้ดี ท่านมีหน้าที่ให้เราทำ; ถ้าเราทำผิด จะถูกลงโทษ เหมือนที่โลกกำลังจะพินาศอยู่เดี๋ยวนี้; เรียกว่าเหยียบย่างกฎของพระเจ้า. ถ้าปฏิบัติถูก ตามกฎนี้ ก็มีผลเกิดขึ้นมา เป็นการได้รับรางวัล คือ ความสุขได้เป็นที่พึง, อยู่เหนือความตาย ก็เรียกว่า ธรรมะ.

อย่าได้เข้าใจว่า เกิดแตกแยกกันคนละศาสนา ที่มีปัญหาเกิดขึ้น เพราะคำพูดมันไม่พอ. คำพูดมันก็เกิด หลอกหลวงมนุษย์, เป็นการที่มนุษย์เข้าใจผิด และแบ่งแยกกัน แยกแยกกัน เบียดเบียนกัน เหล่านี้; มันมีสิ่งที่ลึกเกินกว่าจะนำมาพูด เป็นคำพูดได้ส่วนหนึ่ง; ถ้าไม่เข้าถึงส่วนนั้นก็เรียกว่าไม่เข้าถึงธรรมะ, ไม่เข้าถึงพระเจ้า ไม่เข้าถึงเท่า ไม่เข้าถึงอะไรต่างๆ แล้วแต่จะเรียก.

ถ้าอย่างวิทยาศาสตร์ก็ต้องเรียกว่า ไม่เข้าถึงกฎ
 ของธรรมชาติอันแท้จริง; ถ้าเข้าถึง กฎของธรรมชาติ
 อันแท้จริง ไม่ใช่อย่างลูกเด็ก ๆ เรียนในโรงเรียน นี่ก็ต้อง
 เข้าถึงเต๋า, เข้าถึงธรรมะ, เข้าถึงพระเจ้า, เข้าถึงอะไร
 ต่าง ๆ นี่ธรรมคำเดียวในภาษาบาลีกินความอย่างนี้; แต่
 ภาษาอื่นก็ต้องเป็นคำอื่น ซึ่งกินความถึงกันหมด. เช่นคำว่า
 เต๋าก็เหมือนกัน ย่อมกินความถึงสิ่งทั้งหมด ไม่ยกเว้นอะไร
 นี้เราต้องเข้าถึงหัวใจมันจึงจะเข้าถึงสิ่งนี้ จะแก้ปัญหาก็ได้.

สังคมนิยมสังคมเดียวในหมู่มนุษย์ รวมว่ามีมนุษย์
 มีความทุกข์; ก็ต้องช่วยกันแก้ไขให้หมดความทุกข์
 โดยการกระทำ ให้เข้าถึงตัวธรรมะ หรือตัวพระเจ้า หรือ
 ตัวซึ่งแล้วแต่จะเรียกว่าอะไร.

เดี๋ยวนี้เอาตมาเห็นว่า ท่านทั้งหลายมีหน้าที่สังคม
 สงเคราะห์ หาดเงิน หาดของ หาดอะไรต่าง ๆ มาช่วยกันอย่างนั้น
 อย่างนี้; แต่แล้วก็นึกวิตกอยู่ว่า ท่านจะลืม หรือมองข้าม
 สิ่งที่สำคัญที่สุดเสีย ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาทั้งหลาย
 คือความเห็นแก่ตัว : ตัวกู - ของกู ที่เกิดขึ้นมา จาก
 การที่มนุษย์เหยียบย่ำศาสนา เหยียบย่ำศีลธรรม เหยียบ

อย่าพระเจ้า เหยียบย่ำอะไรเสีย มันก็เกิดปัญหาสวนขึ้นมา
เป็นการลงโทษของพระเจ้า หรือของพระธรรม.

ต้องถอยหลังเข้าคลองไปหาศาสนา, ศีลธรรม.

การแก้ก็คือ การถอยหลังเข้าคลองให้ถูกต้อง
ตามเดิม นี่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้. มนุษย์ที่ยากจนก็จะ
แก้ปัญหาได้ด้วยการมีศาสนา หรือศีลธรรม, มนุษย์ที่
เป็นอันธพาล มันก็เห็นชั้อยู่แล้ว ก็แก้ได้โดยการถอย
หลังเข้าไปหาความถูกต้อง คือ ศาสนาและศีลธรรม.
หรือมนุษย์ขาดแคลน อย่างนี้ ถ้ามีศีลธรรม มีธรรมจริง
ปฏิบัติตามศาสนาจริง การขาดแคลนจะหายไป ก็ไม่มี
ใครเอาเปรียบ ไม่มีใครกอบโกยส่วนเกิน.

ทุกคนมีความขยันขันแข็ง ในที่สุดมันก็พอ, มันก็
พอที่จะให้แก่ผู้อื่น, แบ่งเจียดส่วนเกินให้แก่ผู้อื่น. ถ้าเดี๋ยวนี้
ในโลกนี้เจริญ วัฒนาการด้วยเครื่องจักร เครื่องทุ่นแรง
อะไรต่างๆ มันก็ต้องทำขึ้นเป็นส่วนเกิน เพื่อช่วยเหลือ
สังคมเพื่อผู้อื่น อย่าเพื่อกันบางคน คนหนึ่งเลย.

เดี๋ยวนี้เราทำอะไรก็เพื่อผู้ทำเสียทั้งหมด; เช่น
 ว่าเป็นการผลิตเครื่องมือพิเศษขึ้นมา ถึงขนาดไปโลกพระจันทร์
 ได้, อะไรได้นี้. เครื่องมือเหล่านี้ถูกใช้ให้เป็นประโยชน์แก่
 คนเป็นคณ ๆ ไป หรือแม้ว่าจะหลายคนรวมกัน มันก็ยัง
 เรียกว่า เป็นประโยชน์อย่างบุคคล อย่างส่วนบุคคล, อย่าง
 ส่วนตัว—ของกุนั้น; ไม่มีใครใช้ประโยชน์นี้เพื่อคนทั้ง
 โลกเพื่อประโยชน์ส่วนคนทั้งโลก.

อะไรที่คิดขึ้นได้ใหม่ ๆ แปลก ๆ ก็ถูกนำไปใช้เพื่อ
 ส่วนบุคคล. เครื่องมือที่เกิดขึ้นทั้งหลาย ซึ่งเราคิดขึ้น
 ได้ใหม่ ๆ ในโลกนี้ มันก็กลายเป็นอันตราย; แทนที่จะเกิด
 ประโยชน์ ทำให้เกิดสันติภาพให้ก้าวหน้า; กลับส่งเสริมให้
 เกิดวิกฤตการณ์.

ฟังให้ถี่เถอะ แล้วแต่จะไปเล็งถึงอะไร : วิทยุ
 หรือโทรทัศน์ หรือคอมพิวเตอร์ (computer) หรืออะไร
 ทุก ๆ อย่างที่กำลังประดิษฐ์ขึ้นนี้ ระวัง บุคคลคนหนึ่งจะ
 นำไปใช้เพื่อประโยชน์แก่ตัว—ของกุนั้น ก็จะทำให้โลกนี้มี
 วิกฤตการณ์มากขึ้น. ถ้าไปใช้เครื่องมือเหล่านี้ทั้งหมด
 เพื่อสังคมนิยมกันจริงๆ แล้ว โลกนี้ก็จะมีความสันติภาพที่
 สุด เป็นโลกของพระศรีอารีย์ได้ในเวลาอันสั้น.

ถ้ามนุษย์รู้จักใช้ความฉลาดเฉลียวเหล่านี้ เพื่อประโยชน์แก่สังคมนิยมจริง ๆ ในโลกนี้ก็จะมีสันติภาพ เป็นโลกที่มีสันติภาพมีสันติสุข. อย่ามองแต่เรื่องร่างกาย หรือวัตถุ. ขอให้มองเรื่องจิตใจด้วยแล้ว, มองให้พบปัญหา นำหวนเสียวที่สุด ก็มองให้พบปัญหา ศาสนาและศีลธรรมกำลังจะไม่มีในโลกนี้; เพราะได้เปลี่ยนเป็นสิ่งอื่นไป ทั้งที่ยังเรียกว่าศาสนาและศีลธรรม.

ฉะนั้น เราพูดไปเลยว่า ศาสนาและศีลธรรมเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่ศาสนาและศีลธรรมอย่างครั้งแต่ก่อน : อย่างครั้งพระพุทธเจ้า, อย่างครั้งพระเยซู, หรือว่าอย่างพระศาสดาองค์ใดก็ตาม มันเปลี่ยนไปจากที่ทรงสอนไว้ อย่างนี้. มนุษย์จะเป็นผู้ทำขึ้น คือว่าเดินออกจากคลองโดยไม่รู้ตัว และก็จะพลัดตกลงไปในเหว.

ฉะนั้น รีบถอยหลังเข้าคลอง คืนมาสู่ความถูกต้องกันเสียใหม่, คือใจความสั้น ๆ ที่อาตมาเสนอแก่ท่านทั้งหลายทุกคนผู้สนใจได้ถือเป็นหลัก เพื่อกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ว่า เราทุกคนจงช่วยกันถอยหลังเข้าคลอง,

ให้มาอยู่ในคลอง และก็เดินต่อไปให้ถูกต้อง ก็จะมีหมดยุติปัญหาได้.

ฉะนั้น ขอให้ทุกคนพยายามสนใจ คิดให้เข้าใจในเรื่องนี้ เพียงแต่คิดเห็นอย่างถูกต้อง ก็เป็นบุญ เป็นความคิดขึ้นมาทันที ถ้าเราทำไปได้แล้ว ก็จะได้รับผลอย่างยิ่งขึ้นไปกว่านี้อีก.

ฉะนั้น อาตมาขอแสดงความยินดีอย่างสูงสุด ในการที่ได้พบกับท่านทั้งหลายในวันนี้ เพื่อร่วมกันพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาของมนุษย์ ซึ่งอาตมาก็สนใจอยู่ตลอดเวลา, แทนเรียกว่าทุกครั้งที่ย้ายใจเข้าออกก็ได้.

ที่จริงมีความยินดี ที่ได้พบเพื่อนมนุษย์ที่สนใจจะแก้ปัญหามนุษย์ในฐานะเป็นโลกของมนุษย์ โดยส่วนรวมนี้ ให้สำเร็จประโยชน์, และก็ขออวยคุณสิ่งที่สูงที่สุด ซึ่งมีชื่อเรียกไม่รู้จะว่าอย่างไร ก็อย่างนั้นแหละว่า จงช่วยคลบันดาลให้ท่านทั้งหลายประสบความสำเร็จ ได้ก้าวหน้าในหน้าที่การงานที่มุ่งหมาย จะกระทำเพื่อนมนุษย์ทุกคน ให้มีความผาสุกร่วมกันทุกทิวาราตรีกาลเทอญ.

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปทุม

อันดับ เรียง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ เรียง	พิมพ์ครั้งที่
๑. คัมภีร์มโนชัย	๖	๑๒. นิพพานที่นี้และเดี๋ยวนี	๒
๒. ศิลปแห่งการดู ด้วยถาภูตสัมมัตตปัญญา	๑	๑๓. ธรรมพรวินใหม่	๒
๓. ศิลปแห่งการมีพระพุทธรเจ้า อยู่กับเนื้อกับตัว	๑	๑๔. ตถตาช่วยได้	๑
๔. ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑	๑๕. ศิลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑
๕. ธรรม ๒๔ เหลี่ยม	๓	๑๖. ศิลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๓
๖. พุดกับเพชร	๑	๑๗. คำของครู	๑
๗. ศิลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๑	๑๘. พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเป็นกัลยาณมิตร	๑
๘. เห็นธรรมชาติ คือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑	๑๙. ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด	๑
๙. ธรรมโอสธสำหรับโลก	๑	๒๐. การเก็บความโกรธใส่ยั้งนาง	๑
๑๐. ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๒	๒๑. การปรุงเป็นทุกข์อย่างยิ่ง การดับเป็นสุขอย่างยิ่ง	๑
๑๑. ปรมัตถธรรมค่ากลอน	๑	๒๒. อาหารหล่อเลี้ยงใจ	๑
		๒๓. ปุญญกิริยาวัตถุ	๑

พิมพ์ที่ หจก. การพิมพ์พระนคร ๙๒-๙๖ ถนนบูรณะศาสตร์ (แยกถนนบุญศิริ) กรุงเทพฯ ๒
นางอารี จุ้ยทรัพย์เปี่ยม ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๒๕ โทร. ๒๒๑๓๓๓๗

มีโดยไม่ต้องเป็นของกู

ถ้าจะอยู่ ในโลกนี้ อย่างมีสุข
อย่าประยุกต์ สิ่งทั้งผอง เป็นของฉัน
มันจะสม เผากระบาล ท่านทั้งวัน
ต้องปล่อยมัน เป็นของมัน อย่าผันมา
เป็นของกู ในอำนาจ แห่งตัวกู
มันจะดู วนวาย คล้ายคนบ้า
อย่างน้อยก็ เป็นนกเขา เข้าตำรา
มันก็ว่า “กู-ของ-กู” อยู่ร่ำไป
จะหามา มีไว้ ใช่ว่าหรือกิน
ตามระบิล อย่างอิมหนา ก็ทำได้
โดยไม่ต้อง มันหมาย ให้อะไรๆ
ผูกยึดไว้ ว่า “ตัวกู” หรือ “ของกู”.

พ. อินทวิบูล